

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Valststiesību zinātņu katedra

Maģistra darbs

Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā iestādē

Nepilna laika klātienes nodaļas
Maģistrantūras students
Dauids Lipkins
JurP030325

Zinātniskais konsultants
lekt. *Mag.iur.* Māris Ruķers

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Ievads.....	1
2. I nodaļa Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā.....	3
1.1. Administratīvā akta darbības apturēšana.....	3
1.2. Administratīvā akta darbības apturēšanas sekas.....	5
1.3. Pagaidu noregulējums.....	6
3. II nodaļa. Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā iestādē.....	8
1.1. Administratīvā akta darbības apturēšana iestādē.....	8
4. III nodaļa Pagaidu tiesiskā aizsardzība būvniecības lietās.....	11
1.1. Būvatļaujas darbības apturēšana.....	11
1.1.2. Būvatļaujas darbības apturēšana iestādē.....	14
1.2. Trešo personu tiesības un to ierobežojumi.....	19
1.2.1. Kaimiņu tiesības un to ierobežojumi.....	20
1.2.2. Sabiedrības vispārīgo interešu aizstāvji.....	26
5. IV apakšnodaļa Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās.....	30
1.1. Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi vispārējā administratīvajā procesā.....	30
1.2. Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvo pārkāpumu lietās.....	31
1.3. APL regulējuma piemērošana administratīvo pārkāpumu lietās.....	33
1.4. Lēmuma par administratīvo arestu izpildes atlikšana un apturēšana.....	36
6. V nodaļa Pagaidu tiesiskā aizsardzība Uzņēmumu reģistra lietās.....	46
1.1. Valsts notāra lēmuma darbības apturēšana.....	47
1.2. Lietvedības apturēšana.....	51
7. Kopsavilkums.....	54
8. Anotācijas.....	58
9. Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	64

IEVADS

Maģistra darba izpētes objekts ir pagaidu tiesiskā aizsardzība un pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā, it sevišķi pagaidu tiesiskā aizsardzība un pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā būvniecības lietās, administratīvo pārkāpumu lietās un Uzņēmumu reģistra lietās. Maģistra darba ierobežota apjoma dēļ darbā pārsvarā tiks apskatīti jautājumi par pagaidu tiesiskā aizsardzību un pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļiem administratīvajā procesa iestādē iepriekš minētajās administratīvo lietu kategorijās.

Pievēršoties darba aktualitātei, pirmkārt jāatzīmē, ka administratīvā procesa tiesību nozare ir relatīvi jauna nozare Latvijas tiesību sistēmā, kas sāka strauji tikai attīstīties 2004.gadā, stājoties spēkā Administratīvā procesa likumam (turpmāk – APL) un izveidojot administratīvo tiesu sistēmu, kas, cita starpā, veic kontroli pār valsts pārvaldes izdoto administratīvo aktu un faktiskās rīcības tiesiskumu. Līdz ar to pagaidu tiesiskās aizsardzības institūti administratīvā procesa tiesības tāpat kā visa šī tiesību nozare atrodas attīstības procesā. Par to liecina kompleksie grozījumi, kas tika izdarīti APL 2006.gadā un grozījumi APL, kas tika sagatavoti 2008.gadā un oktobra mēnesī iesniegti izskatīšanai Saeimā. Pieminētie likuma grozījumi pārsvarā balstās uz administratīvo tiesu judikatūrā gūtajām atziņām. Gan 2006.gadā izdarītie grozījumi, gan 2008.gadā sagatavotie grozījumi, kas vēl tiks izskatīti Saeimā, būtiski skar arī APL paredzētos pagaidu aizsardzības līdzekļus – administratīvā akta apturēšanu un pagaidu noregulējumu, papildinot tos ar jauniem tiesību jēdzieniem un precizējot jau esošas tiesību normas. Otrkārt jāatzīmē, ka katrai administratīvo tiesību apakšnozarei ir savas īpatnības, kas, savukārt, ietekmē pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļu piemērošanu ar attiecīgu nozari saistītajās lietās. Tā, piemēram, administratīvo pārkāpumu lietās darbojas no vispārējā administratīvajā procesā pazīstamajiem pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļiem atšķirīgi pagaidu aizsardzības līdzekļi. Iepriekš minētais apstāklis liecina par nepieciešamību paredzēt šīs īpatnības kā vispārējā tiesību normā – APL, tā arī speciālajās tiesību normās.

Maģistra darba mērķis ir identificēt problēmas, kas attiecas personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā iestādē, piedāvāt grozījumus normatīvi tiesiskajā regulējumā, kas veicinātu personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā šādās administratīvo lietu kategorijās – būvniecības lietās, administratīvo pārkāpumu lietās un Uzņēmumu reģistra lietās, identificēt minētajās administratīvo lietu kategorijās piemērojamus pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kā arī piedāvāt spēkā esošo tiesību normu interpretāciju, kas veicinātu personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā. Maģistra darbā tiek analizēti šādi jautājumi, kas saistīti ar pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā iestādē

būvniecības, administratīvo pārkāpumu un Uzņēmumu reģistra lietās: būvatļaujas darbības apturēšana, Trešo personu tiesības un to ierobežojumi būvniecības lietās, pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvo pārkāpumu lietās, APL regulējuma piemērošana administratīvo pārkāpumu lietās, lēmuma par administratīvo arestu izpildes atlikšana un apturēšana, valsts notāra lēmuma darbības apturēšana un lietvedības apturēšana Uzņēmumu reģistra lietās.

Maģistra darba izstrādāšanā tika izmantoti starptautiskie un nacionālie normatīvie akti, kā arī normatīvo aktu projekti, nacionālo tiesu judikatūra būvniecības, administratīvo pārkāpumu un Uzņēmumu reģistra lietās un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, mācību literatūra administratīvajās tiesībās un administratīvā procesa tiesībās, zinātniskā literatūra, kā arī zinātniskie pētījumi internetā. Šobrīd Latvijā nav daudz mācību literatūras, kas attiecas uz pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā un it īpaši uz pagaidu tiesisko aizsardzību iepriekš minētajās administratīvo lietu kategorijās. Esošā literatūra galvenokārt balstās uz nacionālo administratīvo tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Ņemot vērā minēto, maģistra darba izstrādāšanā galvenokārt tika izmantota tiesu judikatūra un zinātniskā literatūra.

I NODAĻA PAGaidu TIESISKĀ AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

Administratīvajā procesā pastāv divi pagaidu aizsardzības līdzekļi, proti, pagaidu noregulējums (angļu val. *interim relief*) un administratīvā akta darbības apturēšana (angļu val. *stay of execution*) Administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbības apturēšana ir reglamentēta Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 185. un 185.¹pantā.¹ Pagaidu noregulējuma institūts ir reglamentēts APL 22.nodaļā.

Runājot par minēto pagaidu aizsardzības līdzekļu jēgu un mērķi, ir vērts aplūkot pagaidu noregulējuma mērķi. Pagaidu noregulējums ir vērsts uz to, lai personai, cīnoties pret valsts pārvaldes izdotu administratīvu aktu vai veikto faktisko rīcību, vēl pirms sprieduma pieņemšanas būtu iespēja iegūt pagaidu rezultātu vai liegt (vai uzdot) iestādei veikt tādas darbības, kas traucētu sprieduma izpildi. Tādējādi jāsecina, ka pagaidu aizsardzības līdzekļu mērķis un jēga ir nodrošināt tiesas sprieduma efektivitāti, proti, pie noteiktiem apstākļiem privātpersonai ir tiesības citu starpā uz to, lai administratīvie akti netiktu izpildīti, faktiskā rīcība netiktu pabeigta, tā tiktu pārtraukta vai arī tiesa noteiktu lietā pagaidu rezultātu. Taču šīs personas tiesības nav absolūtas, jo to piemērošanai pastāv likumā noteikti priekšnoteikumi un ierobežojumi (...).²

Jēdziens „pagaidu aizsardzības līdzekļi” vispirms jāaplūko no to vārdiskās jēgas. No tā secināms, ka, pirmkārt, tie ir tādi tiesību aizsardzības līdzekļi, kas darbojas vai tiek pielietoti noteiktā un ierobežotā laika posmā, un, otrkārt, ar mērķi uz noteiktu laiku aizsargāt personas tiesiskās intereses. Tātad pagaidu aizsardzības līdzekļus, cita starpā, raksturo to ierobežotība laikā. Pagaidu aizsardzības līdzekļi darbojas administratīvajā procesā iestādē un tiesā līdz brīdim, kamēr tiks pieņemts galīgais nolēmums par personas tiesisko interešu aizsardzību vai gluži pretēji, nolēmums, ar kuru noraida šādas tiesības. Pagaidu aizsardzības līdzekļi darbojas tikai likumos noteiktajos gadījumos un tikai administratīvajā procesā. Nereti pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana, tāpat kā pati prasības celšana un prasības nodrošināšana civilprocesā, ir tieši atkarīga no pieteicēja vai administratīvā akta adresāta aktīvas rīcības, lūdzot tiesu šādus pagaidu aizsardzības līdzekļus piemērot.³

1.1. Administratīvā akta darbības apturēšana

Administratīvā akta darbības apturēšana ir viens no APL paredzētajiem pagaidu aizsardzības līdzekļiem, kura mērķis ir uz noteiktu laiku aizsargāt personas tiesiskās intereses.⁴

¹ Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14.novembris, nr.164.

² A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006.12.septembris.

³ Turpat.

⁴ A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006.12.septembris.

Administratīvā akta darbības apturēšana ir APL ieviests princips, kas nosaka, ka apstrīdot vai pārsūdzot administratīvo aktu, tā darbība tiek apturēta. Taču pastāv arī vairāki izņēmumi no šī vispārējā principa, kas ir noteikti APL 80. un 185.pantā. Nevienā literatūras avotā latviešu valodā nav dots konkrēts administratīvā akta darbības apturēšanas jēdziena definējums. No APL izriet, ka administratīvā akta darbības apturēšana ir personas tiesību pagaidu aizsardzības līdzeklis, kura mērķis ir vērsties pret iestādes izdoto administratīvo aktu. Definējot administratīvā akta apturēšanas jēdzienu, galvenokārt jāņem vērā mērķis, kas ar minēto tiesību institūtu ir sasniedzams. Administratīvā akta darbības apturēšanas galvenais mērķis ir vērst uz to, lai administratīvie akti netiktu izpildīti un personai neiestātos kaitīgās sekas, proti, lai tiktu saglabāta nemainīga esošā situācija.

Kā jau iepriekš tika minēts, administratīvā akta darbības apturēšanas regulējums ir ietverts APL 80. un 185.pantā. APL 80.pants regulē jautājumu par administratīvā akta darbības apturēšanu iestādē, proti, administratīvā procesa iestādē ietvaros, savukārt APL 185.pants regulē administratīvā akta darbības apturēšanu tiesā, proti, gadījumus, kad personu neapmierina augstākas iestādes lēmums un viņa to pārsūdz tiesā. Lai arī administratīvā akta darbības apturēšanas institūta mērķis iestādē un tiesā ir vienots, tomēr atšķirības pastāv un galvenokārt tās attiecas uz izņēmumiem no vispārējā regulējuma, kad administratīvā akta darbība netiek apturēta – tiesā ir plašāks šo gadījumu loks, kā arī atrunātas personas tiesības lūgt neapturēta administratīvā akta darbības apturēšanu vai apturēta administratīvā akta darbības atjaunošanu.⁵

APL 185.panta pirmā daļā paredz vispārēju principu, ka pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu aptur administratīvā akta darbību no pieteikuma iesniegšanas dienas. Šā panta ceturtajā daļā ir paredzēti izņēmuma gadījumi no vispārējā principa. Tomēr arī šādos gadījumos persona atbilstoši minētā panta piektajai daļai var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību. Tādā veidā tiek nodrošināts, ka tiesa, vēl pirms lieta tiek izskatīta pēc būtības, izvērtē konkrētās lietas apstākļus un lemj par iespēju sniegt personai pagaidu tiesisko aizsardzību.⁶ Saskaņā ar spēkā esošo APL 185.panta redakciju, proti, saskaņā ar šā panta otro daļu, ja pieteicējs nav administratīvā akta adresāts, administratīvā akta adresāts var lūgt tiesu, motivējot lūgumu, pilnībā vai daļēji atjaunot tāda administratīvā akta darbību, kas apturēta saskaņā ar šā panta pirmo daļu. Lūgumu tiesa izskata 10 dienu laikā. Atbilstoši šā panta trešajai daļai par tiesas lēmumu, kas pieņemts saistībā ar šā panta otrajā daļā paredzēto administratīvā akta adresāta lūgumu, 10 dienu laikā var iesniegt blakus sūdzību. Tiesa blakus sūdzību izskata 10 dienu laikā.

⁵ LU Juridiskās Fakultātes Valststiesību zinātņu katedras 2007.gada Pilna laika klātienē 10.semestra studenta A. Jēkabsona diplomdarbs „Administratīvā akta darbības apturēšana”.

⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr.SKA-413/2006, npublicēts.

Tādējādi likumā tiek aizsargātas administratīvā akta adresāta tiesiskās intereses, kas administratīvajā procesa tiesā piedalās lietā kā trešā persona.

1.2. Administratīvā akta darbības apturēšanas sekas

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Senāts) norādīja, ka administratīvā akta darbības apturēšana vai atjaunošana ietver administratīvā akta darbību pilnā apjomā. Gadījumā, ja administratīvā akta darbība tiek apturēta, tiek apturētas ne tikai tā faktiskās izpildes darbības, nav pieļaujamas arī citas tiesiska vai faktiskā rakstura sekas, tai skaitā, citu lēmumu pieņemšana uz šā administratīvā akta pamata. Un pretēji: ja administratīvā akta darbība netiek apturēta vai tiek atjaunota, ir pieļaujama gan tā faktiskā izpilde, gan citu lēmumu pieņemšana uz šā administratīvā akta pamata.

Neapturot administratīvā akta darbību līdz ar tā apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, adresātam saglabājas pienākums, kurš ir uzlikts ar apstrīdēto vai pārsūdzēto administratīvo aktu. Persona, apstrīdot vai pārsūdzot administratīvo aktu, nav pasargāta no tā izpildes, tai saglabājas pienākums izpildīt noteiktas darbības vai arī atturēties no tām. Bez tam apstrīdēšanas gadījumā ir krietni mazāk izņēmumu no vispārējā principa, kad administratīvā akta darbība tiek apturēta, nekā tas ir pārsūdzēšanas gadījumā. Tiesību doktrīnā pastāv viedoklis, ka šāds risinājums administratīvā akta darbības apturēšanas institūtam ir tādēļ, ka administratīvais process iestādē ir krietni īsāks nekā administratīvais process tiesā, kā arī augstākā iestāde var novērst iestādes pieļauto kļūdu krietni ātrāk, tādēļ arī iestādes ietvaros administratīvā akta darbība var tikt apturēta, bet tiesā nē.

Senāts norādīja, ka, nosakot to, ka personai vēršoties tiesā, administratīvā akta darbība netiek apturēta, likumdevējs jau ir ņēmis vērā apsvērumus par pieteicēja tiesību iespējamo ierobežojumu.⁷ Tādējādi APL 185.panta ceturtajā daļā noteiktie izņēmumi, kad administratīvā akta darbība netiek apturēta līdz ar tā pārsūdzēšanu, ir izvērtēti un sabiedrības labums, kas tiks iegūts līdz ar administratīvā akta darbības neapturēšanu, ir lielāks nekā adresāta tiesību aizskārums. Papildus labumam, ko gūst sabiedrība, ir arī citi kritēriji, kādēļ administratīvā akta darbība nav apturama – valsts pārvaldes normāla funkcionēšana un drošības un kārtības nodrošināšana. Taču ne visos gadījumos likumdevējs jau ir izvērtējis nepieciešamību administratīvā akta darbību neapturēt. Saskaņā ar APL 185.panta ceturtais daļas 3.punktu iestāde, pamatodama administratīvā akta izpildes steidzamību konkrētajā lietā, var īpaši noteikt, ka ar pieteikuma iesniegšanu tiesā administratīvā akta darbība netiek apturēta. Tādējādi arī iestāde var

⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.SA-2, npublicēts.

izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā ir nepieciešams pieļaut izņēmumu – neapturēt administratīvā akta darbību.

Būtiski ir arī, ka administratīvā akta darbība netiek apturēta, ja tas paredzēts citos likumos. Tādējādi, administratīvā akta adresātam ir jāzina, vai citā likumā nav noteikts, ka konkrētā administratīvā akta darbība līdz ar tā apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu netiek apturēta. Piemēram, Būvniecības likuma 30.¹panta trešā daļa nosaka, ka lēmuma par būvatļaujas atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur šā lēmuma darbību.⁸ Apturot šāda lēmuma darbību, tiktu atjaunota būvatļaujas darbība un personai būtu tiesības veikt tālākus būvdarbus, un gadījumā, ja būvatļauja būs anulēta pamatoti, persona cietīs lielākus zaudējumus, jo būvniecībā būs ieguldīti lielāki līdzekļi, kā arī būs nepieciešami lielāki līdzekļi būves nojūkšanai un iepriekšējā stāvokļa atjaunošanai. Arī Elektronisko sakaru likuma 10.panta otrā daļa un likuma „Par piesārņojumu” 50.panta astotā daļa satur šādu regulējumu, proti, nosaka, ka atsevišķu lēmumu apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur to darbību, lai nesarežģītu vēlāko lietas risinājumu, kā arī samazinātu zaudējumus.

Saistībā ar administratīvā akta darbības neapturēšanu būtiski ir piebilst, ka apstākļi, ka administratīvā akta darbība netiek apturēta, nenozīmē, ka līdz lietas izskatīšanai un galīgā sprieduma pieņemšanai administratīvā akta darbība netiks apturēta. Saskaņā ar APL 185.panta piekto daļu šā panta ceturtajā daļā norādītajos gadījumos, izņemot tā 8.punktā minēto gadījumu vai citus likumā noteiktos gadījumus, pieteicējs, kamēr lietas izskatīšana pēc būtības nav pabeigta, var lūgt tiesu, motivējot lūgumu, apturēt administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbību. Lūgumu tiesa izskata 10 dienu laikā. Savukārt atbilstoši APL 185.panta astotajai daļai, ja pirmās instances tiesa apmierina pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu, administratīvā akta darbība tiek apturēta līdz dienai, kad spēkā stājas galīgais nolēmums lietā.

1.3. Pagaidu noregulējums

Vācijā pagaidu noregulējums var tikt piemērots, lai nodrošinātu *status quo* stāvokļa saglabāšanu, proti, gadījumos, kad esošās situācijas izmaiņas var aizskart indivīda tiesības. Tāpat pagaidu noregulējumu var piemērot gadījumos, kad nepieciešams uz laiku noregulēt apstrīdētās tiesiskās attiecības. APL balstīts galvenokārt uz Vācijas tiesību izpratni, vēl jo vairāk APL ietvertie pagaidu aizsardzības līdzekļi ir analogiski Vācijas normatīvajos aktos ietvertajiem pagaidu aizsardzības līdzekļiem. APL 196.pantā ir uzskaitīti pagaidu noregulējuma līdzekļi: pirmkārt, tas ir tiesas lēmums, kas līdz tiesas spriedumam aizstāj pieprasīto administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību, un, otrkārt, tas ir tiesas lēmums, kas uzliek attiecīgajai iestādei par

⁸ Būvniecības likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 30.augusts, nr. 414.

pienākumu noteiktā termiņā izdarīt noteiktu darbību vai aizliedz noteiktu darbību. Kā redzams, tad pirmais pagaidu noregulējuma līdzeklis ir identisks Vācijas tiesību sistēmā sastopamajam tiesību aizsardzības līdzeklim, kas uz laiku noregulē apstrīdētās tiesiskās attiecības. Savukārt otrs pagaidu noregulējuma līdzeklis ir vērsts uz tiesiskā un faktiskā stāvokļa- *status quo* saglabāšanu. Abos gadījumos tiesai ir jāvadās no tai pieejamajiem lietas materiāliem un jāvērtē pieteicēja pieteikums pēc būtības, jo pretējā gadījumā nav iespējams tiesai piemērot pagaidu noregulējumu, piemēram, ja tas ir vērsts uz tūlītēju apstrīdēto tiesisko attiecību noregulējumu. Respektīvi, tiesai, piemērojot pagaidu noregulējumu, ir jātaisa kvazispriedums.⁹

Kā liecina administratīvo tiesu judikatūra, bieži vien rodas jautājums par pagaidu noregulējuma nošķiršanu no administratīvā akta darbības apturēšanas institūta. Attiecībā uz pagaidu noregulējuma nošķiršanu no administratīvā akta darbības apturēšanas institūta jānorāda, ka pagaidu noregulējums nav instruments, ar kura palīdzību pavērst atpakaļ administratīvā akta izpildi, jo jautājums par pārsūdzētā administratīvā akta izpildes pavēršanu atpakaļ ietilpst jautājumā par administratīvā akta darbības apturēšanu. Tādējādi jāsecina, ka administratīvā akta darbības apturēšanas institūts ietver sevī visas darbības, kas pamatotas uz apturēto administratīvo aktu, neskatoties uz to, ka pats administratīvais akts formāli ir zaudējis spēku. Tādējādi savstarpēji nošķirot pagaidu aizsardzības līdzekļus- administratīvā akta darbības apturēšanas institūtu no pagaidu noregulējuma, vispirms ir jāraugās, kāds ir pieteikumā ietvertais prasījums. Ja prasījums aprobežojas ar administratīvā akta atcelšanu, tad visos gadījumos ir piemērojams administratīvā akta darbības apturēšanas institūts, kas ir tulkojams paplašināti, proti, aptver ar pārsūdzēto administratīvo aktu visas iespējamās sekas.¹⁰

⁹ A.Pauniņš. Pagaidu noregulējums administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006. 10.okotbris.

¹⁰ A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļu savstarpēja nošķiršana. *Jurista Vārds*. 2006. 14.novembris.

II NODAĻA PAGaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā iestādē

1.1. Administratīvā akta darbības apturēšana iestādē

Saskaņā ar APL 80.panta pirmo daļu iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu aptur tā darbību no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē, izņemot gadījumus, kas paredzēti šā likuma 360.panta otrajā un trešajā daļā, kā arī gadījumos, kad iesniegumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu. Vērā ir ņemams tas apstāklis, ka administratīvā akta darbības apturēšanai nepietiek, ka persona uzraksta iesniegumu un aizsūta to augstākai iestādei, jo pantā ir konkrēti noteikts „no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē”. Personai sūtot iesniegumu pa pastu ir piemērojama APL 70.panta otrā daļa, kurā noteikts septiņu dienu pasta sūtījuma saņemšanas termiņš.

Šādā redakcijā minētais pants ir izteikts tikai ar 2006.gada 26.oktobra grozījumiem APL. Iepriekš APL neparedzēja izņēmuma gadījumus un administratīvā akta darbība tika apturēta ikreiz pēc iesnieguma par administratīvā akta apstrīdēšanu saņemšanas iestādē, līdz ar to šāda redakcija vedināja domāt, ka laikā, kamēr administratīvais akts tiek apstrīdēts valsts pārvaldes ietvaros, tā darbība vienmēr tiek apturēta.¹¹ Šādi minētā norma tika pielietota arī praksē. Arī citos likumos noteiktais, ka administratīvā akta apstrīdēšana augstākā iestādē neaptur šī akta darbību (piemēram, Elektronisko sakaru likuma 6.panta trešā daļa) bija pretrunā ar APL 80.pantu. Šāda iepriekšējā panta redakcija nebija uztverama viennozīmīgi, īpaši ņemot vērā APL 360.panta otro un trešo daļu. Bez tam administratīvā akta darbības apturēšanas mērķis ir aizsargāt personas tiesības, taču nevar runāt par personas tiesību aizsardzību, ja tiek apstrīdēts adresātam labvēlīgs administratīvais akts ar mērķi panākt vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu. Tādēļ, ka šāda situācija neatbilst administratīvā akta darbības apturēšanas institūta mērķim un jēgai, APL 80.pantā tika ierakstīta iepriekš minētā atkāpe no vispārējā regulējuma.

Lai noskaidrotu, kādos vēl gadījumos administratīvā akta darbība netiek apturēta, ir jāaplūko APL 360.panta otrā un trešā daļa. APL 360.panta otrā daļa nosaka, ka administratīvo aktu var izpildīt piespiedu kārtā jau ar spēkā stāšanās brīdi, negaidot, kad tas kļuvis neapstrīdams un līdz piespiedu izpildes sākumam vēl nav izpildīts labprātīgi, ja:

1. piespiedu izpilde ar spēkā stāšanās brīdi paredzēta citā likumā;
2. iestāde administratīvajā aktā īpaši nosaka, ka tas izpildāms jau ar spēkā stāšanās brīdi, pamatojot steidzamību ar to, ka jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, personas dzīvību, veselību vai mantu;

¹¹ I.Mieze. Administratīvā procesa likuma grozījumi pieņemti. *Jurista vārds*, 2006.14.novembris.

3. administratīvais akts izdots saskaņā ar šā likuma 69.panta pirmās daļas noteikumiem.

Tādējādi pēc spēkā esošā regulējuma ir atļauts citos likumos noteikt atkāpes no vispārējā APL regulējuma, nosakot, ka administratīvā akta apstrīdēšana neaptur tā darbību. Tāpat, rodot pietiekami pamatotu iemeslu, iestāde pašā administratīvajā aktā var noteikt, ka apstrīdēšanas gadījumā tā darbība netiks apturēta. Šajā gadījumā persona, apstrīdot šādu iestādes izdoto administratīvo aktu, vienlaikus var arī izteikt savus argumentus attiecībā uz iestādes pamatojumu, kura rezultātā administratīvā akta darbība netiek apturēta. Tādējādi augstākai iestādei papildus vispārējam administratīvā akta pamatojumam atsevišķi būs jāvērtē arī vai tiešām administratīvā akta darbības apturēšana tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, personas dzīvību, veselību vai mantu.¹²

APL 69.panta pirmā daļa nosaka, ka administratīvo aktu var izdot mutvārdos vai citādi, neievērojot šā likuma 67.panta noteikumus, ja ir viens no šādiem nosacījumiem:

1. administratīvā akta izdošana ir steidzama un jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, privātpersonas dzīvību, veselību vai mantu;
2. tas paredzēts piemērojamā normatīvajā aktā;
3. gadījums ir objektīvi mazsvarīgs;
4. administratīvā akta izdošana rakstveidā nav iespējama vai nav adekvāta.

Daļēji šis regulējums jau sasaucas ar APL 360.panta otrās daļas 1. un 2.punktu, papildus iekļaujot vēl nosacījumus, ka gadījums ir objektīvi mazsvarīgs vai administratīvā akta izdošana rakstveidā nav iespējama vai nav adekvāta.¹³

Visos iepriekš minētajos gadījumos augstākai iestādei vai tiesai būs jāvērtē, vai administratīvais akts pamatoti izdots tādējādi, ka tā darbība netiek apturēta, izņemot, protams, gadījumus, kad tas ir noteikts likumā.

Savukārt atbilstoši APL 360.panta trešajai daļai policijas, robežsardzes, zemessardzes, ugunsdzēsības dienesta un citu likumā pilnvarotu amatpersonu administratīvie akti, kas izdoti, lai nekavējoties novērstu tiešus draudus valsts drošībai, sabiedriskajai kārtībai, personas dzīvībai, veselībai un mantai, ir izpildāmi piespiedu kārtā jau ar to spēkā stāšanās brīdi.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka administratīvā akta darbība tiek apturēta, izņemot gadījumus, kad:

1. tas ir noteikts citā likumā;
2. administratīvā akta izdošana ir steidzama un jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, privātpersonas dzīvību, veselību vai mantu;

¹² LU Juridiskās Fakultātes Valststiesību zinātņu katedras 2007.gada Pilna laika klātienē 10.semestra studenta A. Jēkabsona diplomdarbs „Administratīvā akta darbības apturēšana”.

¹³ Turpat.

3. gadījums ir objektīvi mazsvarīgs;
4. administratīvā akta izdošana rakstveidā nav iespējama vai nav adekvāta.

Izņemot pirmo gadījumu, pārējos gadījumos, lai administratīvā akta darbība pēc tā apstrīdēšanas netiktu apturēta, svarīgs ir iestādes sniegtais pamatojums, kādēļ iestāde ir rīkojusies tieši šādi un nevis citādi, savukārt augstākai iestādei papildus ir jāvērtē arī šis pamatojums.

III NODAĻA PAGaidu tiesiskā aizsardzība būvniecības lietās

1.1. Būvatļaujas darbības apturēšana

Būvniecības procesā izšķir administratīvos aktus un starplēmumus. Lēmums būvniecības procesā uzskatāms par administratīvo aktu, ja tas rada tiesiskas sekas adresātam – tam ir galīgā noregulējuma raksturs. Tomēr zinātniskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka būvniecības tiesībās būtu lietderīgi ņemt vērā šīs jomas specifiku, proti, ne vienmēr ir nepieciešams konstatēt lēmuma nobeiguma raksturu. Ir jāņem vērā, ka būvniecības process var ilgt pat vairākus gadus, piemēram, liela tirdzniecības kompleksa būvniecības gadījumā. Nesaprātīgi būtu gaidīt lēmumu par būves pieņemšanu ekspluatācijā, lai tiesā noskaidrotu, piemēram, lēmuma par būvniecības sabiedriskās apspriešanas tiesiskumu. Šāda secinājuma pamatotību netieši apstiprina arī 2005.gada 10.martā Saeimas pieņemtie Grozījumi Būvniecības likumā¹⁴, ar kuriem Būvniecības likumu papildināja ar 30.¹ pantu. Minētā panta pirmā daļa paredz, ka būvniecības procesā izdotu administratīvo aktu var apstrīdēt, iesniedzot attiecīgu pieteikumu iestādei, vai pārsūdzēt, iesniedzot pieteikumu tiesai. Ja likumdevējs vēlētos, lai būvniecības procesa dalībnieks ir tiesīgs pārsūdzēt vienīgi galīgo lēmumu, tad varētu sagaidīt, lai šāds lēmums Būvniecības likuma 30.¹ panta pirmajā daļā tiktu *expressis verbis* arī minēts. Tā, piemēram, likumā lietotā termina „būvniecības procesā izdotu administratīvo aktu” vietā likumdevējs varēja izvēlēties terminu „būvatļauja” vai „lēmums par būves nodošanu ekspluatācijā”. Tomēr ir acīmredzami, ka likumdevējs jautājumu par būvniecības procesā iespējamiem administratīvajiem aktiem lielā mērā ir atstājis atklātu, ļaujot šo jautājumu atrisināt judikatūrai. Arī pirms minēto grozījumu pieņemšanas tiesību zinātnē tika izteikts viedoklis, ka būvniecības procesa gaitā iespējami vairāki lēmumi (administratīvie akti), kas ir apstrīdami un pārsūdzami. Lēmums būvniecības procesā uzskatāms par starplēmumu, ja tas nerada tiesiskas sekas. Klasiskais lēmuma veida piemērs būvniecības procesā ir būvatļauja. Starplēmums ir plānošanas un arhitektūras uzdevuma izsniegšana, kā arī būvprojekta akcepts, bet atteikums izsniegt plānošanas un arhitektūras uzdevumu vai apstiprināt būvprojektu ir uzskatāms par administratīvo aktu, jo tas rada tiešas negatīvās tiesiskas sekas tā adresātam. Starplēmumi var ietekmēt būvatļaujas tiesiskumu, jo norāda uz to, vai būvatļaujas izsniegšanas procesā ievērotas tiesību normas.

Būvatļauja būvniecības procesā ir tas administratīvais akts, kurš dod tiesības tās adresātam (būvuzņēmējam) veikt būvniecību. Tajā pašā laikā citai personai, kuras subjektīvās

¹⁴ Grozījumi Būvniecības likumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 24. marts, nr.49.

publiskās tiesības vai tiesiskās intereses šādā būvatļauja var skart, to kā trešajai personai ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt. Tas nozīmē, ka no vienas puses būvatļauja tās adresātam ļauj veikt aktīvas darbības, bet tajā pašā laikā tās adresātam jāērķinās, ka pret būvatļauju var tikt celti iebildumi, kas minēto aktīvo darbību turpināšanu liedz. Līdz ar to ar brīdi, kad trešās personas ir izteikušas savas pretenzijas pret būvatļauju, tās adresātam ir jāērķinās ar iespējamu būvniecības procesa apturēšanu.

Būvvaldes noteiktais būvatļaujas derīguma termiņš ir laiks, kurā persona var realizēt tiesības veikt būvdarbus, taču pilnīgi būvatļauja kā tiesību akts savu darbību beidz līdz ar tās atcelšanu, vai arī to izpildot – līdz ar ēkas uzbūvēšanu un nodošanu ekspluatācijā. Būvatļaujas derīguma termiņu var pagarināt pēc tās adresāta iniciatīvas.

Kā jau iepriekš tika minēts, saskaņā ar pastāvošo tiesisko regulējumu trešajai personai, piemēram, kaimiņam, apstrīdot būvuzņēmējam izsniegto būvatļauju, tās darbība tiek apturēta. Faktiski tas izpaužas šādā veidā. Būvvalde informē būvuzņēmēju, ka būvvaldes izsniegtās būvatļaujas darbība ir apturēta un būvdarbi konkrētajā būvobjektā jāpārtrauc. Kā arī būvvalde būvuzņēmējam uzdod veikt jaunbūves konservācijas darbus.

Senāts norādīja, ka lietās par būvatļaujas atcelšanu pagaidu aizsardzību regulē APL 185. un 185.¹pants un piemērojamas normas tieši par administratīvā akta darbības atjaunošanu. Tādējādi, ja pieteicējs nav administratīvā akta adresāts un iespējamais administratīvā akta adresāta pagaidu aizsardzības līdzeklis ir administratīvā akta darbības atjaunošana, tad administratīvā akta adresāta pagaidu aizsardzība visa tiesas procesa laikā īstenojama atbilstoši APL 185.panta otrajai daļai (...).¹⁵ Saskaņā ar APL 185.panta otro daļu, ja pieteicējs nav administratīvā akta adresāts, administratīvā akta adresāts var lūgt tiesu, motivējot lūgumu, pilnībā vai daļēji atjaunot tāda administratīvā akta darbību, kas apturēta saskaņā ar šā panta pirmo daļu. Lūgumu tiesa izskata 10 dienu laikā. Minētā tiesību norma tiek plaši pielietota tiesu praksē. Piemērojot minēto tiesību normu, tiesas ar savu lēmumu atjauno trešajai personai (būvuzņēmējam) izsniegtās būvatļaujas darbību, proti, ļauj turpināt būvdarbus, neskatoties uz iesniegto pieteikumu. Šāds APL regulējums dod būvuzņēmējiem, kā arī citām būvniecības procesā iesaistītajām personām, piemēram, nekustamo īpašumu projektu attīstītājiem (pasūtītājiem) iespējas aizsargāt savas intereses pret iespējamām trešo personu ļaunprātīgām darbībām. Runājot par ļaunprātības jēdzienu, jāatzīmē, ka civiltiesībās ļaunprātības jēdziens ir pielīdzināms ļaunam nolūkam. Saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk – Civillikums)¹⁶ 1641.pantu ar ļaunu nolūku jāsaprot katrs tīšs kaitējums. Šā panta komentārā norādīts, ka ļauns nolūks, kura saturs Civillikumā atklāts ar formulējumu „tīšs kaitējums”, ir

¹⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 27.augusta lēmums lietā Nr. SKA-495/2007, publicēts, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 19.novembrī).

¹⁶ Civillikums: LR likums. *Ministru kabineta ziņotājs*, 1937. 1993., nr.1.

apzināta vēlēšanās veikt tiesību aizskārumu. Tas aptver gan gribas, gan apzināšanās elementus. Nav nepieciešams, lai tiesību aizskārējs būtu gribējis radīt tiesību aizskāruma sekas, pietiek ar nolūku kaitēt, tas ir, pārkāpt cita tiesības, nodarīt kaitējumu. Termins „kaitējums” nav uzskatāms par sinonīmu terminam „zaudējums”. Zaudējums vai zaudējumi parādās kā kaitējuma sekas.¹⁷ Praksē ir sastopami daudz gadījumu, kad blakus esošā zemesgabala īpašnieks, pamatojoties uz kaimiņa tiesībām (sk. 1.2.1. apakšnodaļu „Kaimiņu tiesības un to ierobežojumi”), pārsūdz citai personai izdotās būvatļaujas tiesiskumu ar mērķi nepieļaut vai vismaz kavēt blakus esošā zemesgabala apbūvi. Šādā gadījumā būvuzņēmējam iestājas jau iepriekš minētās ar būvatļaujas darbības apturēšanu saistītās kaitīgās tiesiskās sekas. Pieminētajā piemērā kaimiņa darbībās, kas vērstas uz to, lai panāktu būvatļaujas darbības apturēšanu, var konstatēt ļauno nolūku Civillikuma 1641.panta izpratnē. Kā atzīts judikatūrā, būvniecības apturēšana nevar būt pašmērķis. Nav atbalstāma situācija, kad nepamatotu pieteikumu gadījumā būvju īpašniekam tiek nodarīti materiālie zaudējumi sakarā ar būvniecības procesa apturēšanu. Būvniecības tiesiskās attiecības primāri balstās uz tiesībām netraucēti izmantot savu īpašumu.¹⁸ Tieslietu ministrijas sagatavotā likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”¹⁹ 43.pants paredz papildināt APL ar 191.¹pantu „Acīmredzami nepamatota pieteikuma izskatīšanas atteikšana”. Atbilstoši šā panta otrajai daļai. tiesa var atteikties izskatīt pieteikumu un atdot to atpakaļ iesniedzējam, ja ir šādu apstākļu kopums: 1) pieteikums ir acīmredzami nepamatots (acīmredzami noraidāms pēc būtības); 2) šī paša pieteicēja iesniegtie citi pieteikumi vairākkārtīgi atteikti pieņemt vai noraidīti. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka izvēlētais risinājums izstrādāts, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas procesā pazīstamo acīmredzami noraidāmo pieteikumu izskatīšanas institūtu, Skandināvijas valstu pieredzi un Anglijas, ASV, Kanādas un Austrālijas tiesisko regulējumu saistībā ar tādu personu pieteikumiem, kuras regulāri un vairākkārtīgi nepamatoti vēršas tiesā. Ņemot vērā augstāk minētos apsvērumus par trešo personu ļaunprātību civiltiesību skatījumā, autors uzskata par nepieciešamu papildināt 191.¹panta pirmās daļas 2. punktu ar šādu vārdkopu: „vai tiesa konstatē pieteicēja ļauno nolūku, vēršoties ar attiecīgu pieteikumu tiesā”. Ļaunā nolūka jēdziens šādā gadījumā būtu interpretējams atbilstoši civiltiesību normām. Šādi grozījumi novērstu situāciju kad nepamatotu pieteikumu gadījumā būvju īpašniekam tiek nodarīti materiālie zaudējumi sakarā ar būvniecības procesa apturēšanu.

Atbilstoši APL 185.¹panta otrajai daļai tiesa, izlemjot lūgumu par administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbības apturēšanu vai administratīvā akta darbības atjaunošanu, ņem vērā to,

¹⁷ K. Torgāns, A. Grūpts, K. Balodis, G. Višņakova, S. Petrovičs, E. Kalniņš, A. Bitāns.: *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri Saistību tiesības (1401. – 2400.p.) Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā*. Rīga: 2000., 148.lpp.

¹⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 27.augusta lēmums lietā Nr. SKA-495/2007, publicēts, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 19.novembrī).

¹⁹ 2008.gada 02.oktobra likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” Nr.90/TA-2449.

vai pārsūdzētais administratīvais akts ir pirmšķietami (*prima facie*) prettiesisks. Kā skaidrots Senāta judikatūrā attiecībā uz pārsūdzētā administratīvā akta pirmšķietamā prettiesiskuma vērtēšanu, pagaidu aizsardzības līdzekļu tiesā mērķis ir efektīva personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzības nodrošināšana līdz lietas izskatīšanai pēc būtības, pakļaujot efektīvai tiesas kontrolei iestādes rīcības tiesiskuma izvērtēšanu. Vērtējuma robežas faktiski nosaka jautājuma izlemšanas steidzamība, ko prasa pagaidu aizsardzības efektivitāte. Ja, izskatot lūgumu par būvatļaujas darbības atjaunošanu, nav pamata secināt, ka pārsūdzētā būvatļauja pirmšķietami būtu prettiesiska, tas ir pamats, lai atjaunotu būvatļaujas darbību atbilstoši APL 185.¹panta otrajai daļai. Būvatļaujas darbības atjaunošanas sekas būtībā dod iespēju iestādei savas kompetences robežās rīkoties uz šāda administratīvā akta pamata. Tā var būt gan būvatļaujas derīguma pagarināšana (resp., atļauja turpināt būvdarbus uz tiesā pārsūdzētās būvatļaujas pamata), gan ēkas nodošanas ekspluatācijā.²⁰

Likumprojektā „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” 37.pants paredz paplašināt APL 185.¹panta otrās daļas saturu, aizstājot otrajā daļā vārdus „vai pārsūdzētais administratīvais akts ir pirmšķietami (*prima facie*) prettiesisks” ar vārdiem „vai pārsūdzētā administratīvā akta darbība varētu radīt būtisku kaitējumu vai zaudējumus, kuru novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus, un to, vai pārsūdzētais administratīvais akts ir pirmšķietami (*prima facie*) prettiesisks.” Likumprojekta anotācijā norādīts, ka likumprojektā paredzētie grozījumi Administratīvā procesa likuma 185., 185.¹ pantā precizē tiesu praksē identificētās neprecizitātes saistībā ar pagaidu aizsardzības instrumentu izmantošanu. Pēc autora domām minēto grozījumi izdarīšana APL sniegs papildus likumīgo pamatu tiesu praksē izdarītajām atziņām un dos tiesai lielāku rīcības brīvību, izlemjot jautājumus par administratīvo aktu apturēšanu un atjaunošanu.

1.1.2. Būvatļaujas darbības apturēšana iestādē

Kā jau iepriekš (*sk. I nodaļu „Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā”*) tika minēts, saskaņā ar APL 80.panta pirmo daļu iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu aptur tā darbību no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē, izņemot gadījumus, kas paredzēti šā likuma 360.panta otrajā un trešajā daļā, kā arī gadījumos, kad iesniegumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu. Minētais pants piemērojams arī būvniecības procesā iestādē un, proti, trešajai personai, piemēram, kaimiņam, apstrīdot būvatļauju augstākā iestādē, tās darbība apturas no apstrīdēšanas iesnieguma saņemšanas dienas augstākā iestādē. APL 64.pants reglamentē administratīvā akta izdošanas

²⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 27.augusta lēmums lietā Nr.SKA495/2007, publicēts, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 19.novembrī).

termiņus. Saskaņā ar APL 64.panta pirmo daļu, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu vai lietas izbeigšanu viena mēneša laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas, ja normatīvajā aktā nav noteikts īsāks termiņš. Šā panta otrā daļa nosaka, ka, ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma iesniegšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam. Saskaņā ar šā panta trešo daļu, ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, lēmuma pieņemšanas termiņu ministrijas valsts sekretārs vai pašvaldības domes (padomes) priekšsēdētājs, bet, ja iestāde nav neviena Ministru kabineta locekļa (ministrijas) padotībā, - iestādes vadītājs ar motivētu lēmumu var pagarināt līdz gadam, par to paziņojot iesniedzējam. Lēmumu par termiņa pagarināšanu var apstrīdēt un pārsūdzēt. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā. Tiesas lēmums nav pārsūdzams. No iepriekš minētā izriet, ka parastais termiņš, kurā augstāka iestāde, pamatojoties uz apstrīdēšanas iesniegumu, pieņem lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu ir viens mēnesis no iesnieguma iesniegšanas dienas. Tas var būt nedēļa, bet var būt arī mēnesis. Savukārt atbilstoši 64.panta otrajai daļai šāds termiņš var turpināties līdz pat četriem mēnešiem un beidzot minētā panta trešā daļa paredz iespēju pagarināt galīgā lēmuma pieņemšanas termiņu līdz vienam gadam. Saskaņā ar APL 80.panta otro daļu, ja augstāka iestāde atstāj administratīvo aktu negrozītu, administratīvā akta darbība atjaunojas ar dienu, kad beidzies termiņš administratīvā akta pārsūdzēšanai un tas nav pārsūdzēts. Savukārt atbilstoši APL 188.panta pirmajai daļai pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, atcelšanu vai spēkā esamību var iesniegt viena mēneša laikā no dienas, kad ir stājies spēkā augstākas iestādes administratīvais akts (lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu). Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka APL teorētiski pieļauj iespēju, kad, apstrīdot administratīvo aktu un augstākai iestādei to atstājot spēkā, administratīvā akta darbība apturas uz termiņu, kas ir ilgāks par vienu gadu vai uz pieciem mēnešiem, t.i. gadījumā ja, iestāde pagarinājusi administratīvā akta izdošanas termiņu, pamatojoties uz APL 64.panta otro vai trešo daļu. Savukārt, augstākai iestādei iekļaujoties parastajos termiņos, administratīvā akta darbība var apturēties līdz pat diviem mēnešiem. Minētie administratīvā akta darbības apturēšanas termiņi var būt īpaši aktuāli un sāpīgi būvniecības procesā privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizskārums ziņā. Būvniecības process ir komplicēts process, kas ietver sevī dažādas tiesiskās attiecības. Respektīvi, būvniecības process tā plašākā nozīmē ietver sevī ne vien administratīvo procesu, bet arī civiltiesiskās attiecības starp pasūtītāju un būvuzņēmēju un gadījumos, kad pasūtītājs izmanto aizdevējbankas piešķirto kredītu būvniecības veikšanai un apmaksai arī pasūtītāja aizdevuma tiesiskās attiecības ar viņu kreditējošo kredītiestādi. Ja runa ir par nekustamo īpašumu projektu attīstību, minētajā ķēdē var izšķirt arī gala patērētāju, kas, piemēram, pērk vai nomā no būvniecības pasūtītāja (nekustamā īpašuma

projekta attīstītāja) uzcelto dzīvokli vai ēku. Šajā gadījumā parādās civiltiesiskās attiecības starp pārdevēju un patērētāju. Minētajām civiltiesiskajām attiecībām ir raksturīgs administratīvi tiesiskais elements, kas izriet no patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem. No iepriekš minētā secināms, ka būvniecības process tā plašākā nozīmē ir ļoti komplicēts process un skar dažādu personu tiesības un tiesiskās intereses. Kā zināms, jebkurš būvniecības process sākās ar administratīvo procesu, kura rezultātā būvuzņēmējs iegūst būvatļauju, kas, savukārt, dod tiesības tās adresātam (būvuzņēmējam) veikt būvniecību. Līdz ar to visas tālākās darbības un visu iesaistīto personu tiesības un pienākumi ir atkarīgi no būvatļaujas spēkā esamības. Proti, no tā, vai būvuzņēmējam ir tiesības veikt būvdarbus. Apliecinājums tam ir civiltiesiskajos darījumos, kurus slēdz, finansējot nekustamo īpašumu projektus, diez gan bieži sastopami nosacījumi, kas attiecas uz būvatļaujas spēkā esamību kā vienu no kredītņēmēja (aizņēmēja) saistību izpildes nosacījumiem, proti, minētajos darījumos kā vienu no aizņēmēja saistību neizpildes gadījumiem min būvatļaujas spēkā neesamību vai darbības apturēšanu. Komerbankas aizdevuma līgumos iekļauj noteikumu, ka par aizņēmēja saistību neizpildes gadījumu ir uzskatāms un bankai rodas saistību neizpildes tiesības, ja ir pārtraukta aizņēmēja būvējamās ēkas būvniecība vai apturēta vai anulēta būvuzņēmējam izsniegtā būvatļauja. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja ir apstrīdēta būvatļauja un tās darbība saskaņā ar APL 80.pantu automātiski apturas, bankai ir tiesības priekšlaicīgi izbeigt noslēgto kredītlīgumu. Minētajā gadījumā bijušajam debitoram ir steidzami jāpārskatās citā kredītiestādē un jānorēķinās ar būvuzņēmēju. Gadījumā ja aprakstītajā gadījumā nekustamā īpašuma attīstītāja vietā atrodas būvuzņēmējs, viņam jāmaksā pasūtītājam līgumsodi par termiņu nokavēšanu. Abos aprakstītajos gadījumos būvatļaujas adresātam – būvuzņēmējam – rodas lieli materiālie zaudējumi, kas sliktākajā gadījumā var novest komersantu līdz maksātnespējai un pat likvidācijai. Tādējādi secināms, ka, apturot būvatļaujas darbību, sakarā ar tās apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, tiek būtiski aizskartas būvatļaujas adresāta tiesības un tiesiskās intereses. Tieši tāpēc, saskaņā ar APL 185.panta otro daļu, būvatļaujas adresāts var lūgt tiesu atjaunot pārsūdzētās būvatļaujas darbību. Administratīvajā procesā iestādē šādā iespēja nepastāv. Viens no iemesliem, kāpēc administratīvajā procesā tiesā administratīvā akta adresātam ir tiesības lūgt apturēta administratīvā akta darbības atjaunošanu, bet administratīvajā procesā iestādē tam šādu tiesību nav ir procesa ilgums. Administratīvais process iestādē ir krietni īsāks nekā administratīvais process tiesā, kā arī augstākā iestāde var novērst iestādes pieļauto kļūdu krietni ātrāk, tādēļ arī iestādes ietvaros administratīvā akta darbība var tikt apturēta, bet tiesā nē (*sk. II nodaļu „Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā iestādē”*). Tas pats attiecas uz tiesībām prasīt administratīvā akta darbības atjaunošanu. Kā jau iepriekš tika norādīts, ņemot vērā APL 64.pantā un 188.pantā noteiktos termiņus, APL teorētiski pieļauj iespēju, kad, apstrīdot

administratīvo aktu un augstākai iestādei to atstājot spēkā, administratīvā akta darbība apturas uz termiņu, kas ir ilgāks par vienu gadu vai arī uz pieciem mēnešiem. Savukārt tiesvedība pirmās instances administratīvajā tiesā turpinās vienu gadu. Tādējādi secināms, ka teorētiski administratīvās lietas izskatīšanas termiņi iestādē un tiesā ar būt vienādi vai vismaz līdzīgi. Līdz ar to arguments, ka procesa ilgums ir tas iemesls, kāpēc likums neparedz tiesības prasīt administratīvā akta darbības atjaunošanu iestādē, nav pamatots.

Kā norādīts Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas dalībvalstīm, Nr. R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību tiesā administratīvajās lietās” pirmā principa pirmajā daļā, kad tiesā tiek apstrīdēts administratīvs akts, un tiesa vēl nav paziņojusi savu nolēmumu, pieteicējs var lūgt tai pašai tiesai vai citai kompetentai tiesai pret šo administratīvo aktu veikt provizoriskas aizsardzības pasākumus. Šā principa otrajā daļā ir norādīts, ka attiecīgajai personai ir tādas pašas tiesības prasīt kompetentai tiesai veikt provizoriskas aizsardzības pasākumus pirms šā administratīvā akta apstrīdēšanas saskaņā ar pirmo daļu steidzamības gadījumos vai gadījumos, kad pret administratīvu aktu ir iesniegta administratīva sūdzība, kurai pašai par sevi nav atliekoša iedarbība, un par to vēl nav pieņemts nolēmums.²¹ Paskaidrojuma rakstā pie iepriekš minētās Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas ir norādīts, ka rekomendācijas pirmā principa otrajā daļā ir paredzēta situācija, kad pirms administratīvā akta apstrīdēšanas tiesā, persona bijusi spiesta iesniegt administratīvu sūdzību, kuras iesniegšanai pašai par sevi nav atliekoša iedarbība, proti, pārvaldes iestādēm nav bijis pilnvaru vai tās nav bijušas gatavas formāli apturēt izpildi, tādējādi nostādot personu, iespējams uz ilgu laiku, situācijā, kad turpina pastāvēt akta izpildes iespēja.²² Tas nozīmē, ka, saskaņā ar Eiropas Ministru Padomes rekomendācijā ietvertajiem principiem, ja personai, apstrīdot administratīvo aktu augstākā iestādē, tā darbība neapturas, privātpersonai ir tiesības vērsties tiesā un lūgt administratīvā akta darbības apturēšanu. Šāds regulējums paredzēts, lai personas tiesības un tiesiskās intereses netiktu aizskartas, apstrīdētajam administratīvajam aktam turpinot darboties. Iepriekš aprakstītais princips būtu attiecināms arī uz labvēlīgā administratīvā akta adresāta tiesībām lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību pirms tiesā ticis iesniegt pieteikums par apstrīdētā administratīvā akta atcelšanu. Tādējādi tiktu aizsargātas labvēlīgā administratīvā akta adresāta tiesības un tiesiskās intereses, gadījumos kad trešā persona apstrīd minēto administratīvo aktu augstākā iestādē kā rezultātā tā darbība apturas. Lai sašaurinātu šādu lūgumu skaitu, būtu lietderīgi atrunāt, ka tiesības iesniegt tiesā lūgumu par labvēlīgā administratīvā akta atjaunošanu tā adresātam rodas gadījumā, ja apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšana augstākā iestādē saskaņā ar APL 64.pantu tiek pagarināta. Minētos

²¹ 1989.gada 13.septembra Eiropas Ministru Padomes rekomendācija dalībvalstīm Nr. R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību tiesā administratīvajās lietās”.

²² Paskaidrojuma raksts pie 1989.gada 13.septembra Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas dalībvalstīm Nr. R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību tiesā administratīvajās lietās”.

lūgumus tiesai būtu jāizskata steidzamības kārtībā, proti, uz tiem var attiecināt pastāvošo regulējumu. Lūgumu tiesa izskata 10 dienu laikā. Par tiesas lēmumu, kas pieņemts saistībā ar minēto administratīvā akta adresāta lūgumu, 10 dienu laikā var iesniegt blakus sūdzību. Tiesa blakus sūdzību izskata 10 dienu laikā. Tādējādi likumā tiktu pilnvērtīgi un visaptveroši aizsargātas labvēlīgā administratīvā akta adresāta tiesiskās intereses.

Kā vēl vienu alternatīvu pagaidu tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai labvēlīgā administratīvā akta adresātam iestādē APL var paredzēt tiesības minētajām personām vērsties augstākā iestādē, kas izskata apstrīdēšanas iesniegumu, ar lūgumu atjaunot apstrīdētā labvēlīgā administratīvā akta darbību pēc analogijas ar APL 185.panta otro daļu, kas šādas tiesības administratīvajā procesā tiesā paredz labvēlīgo administratīvo aktu adresātiem. Kā jau 2005.gadā tika atzīts zinātniskajā literatūrā, APL būtu nepieciešams papildināt, ieviešot regulējumu, kas ļautu minētā lēmuma [būvatļaujas] adresātam lūgt tiesai izlemt jautājumu par apturētā administratīvā akta darbības atjaunošanu, kas pilnībā vai daļēji apturēts uz likuma pamata. Šāds regulējums nodrošinātu tūlītēju tiesas kontroli par tādu izpildvaras darbību, kas varētu privātpersonai nodarīt ievērojamus zaudējumus, piemēram, ilgstošu un apjomīgu būvdarbu apturēšanas gadījumā.

Jāatzīmē, ka zināmajos gadījumos būvatļaujas apstrīdēšana augstākā iestādē neaptur tās darbību. Administratīvajā procesā iestādē un tiesā APL normas ir piemērojamas, ciktāl citu likumu speciālās normas nenosaka citādu kārtību. Tādējādi var izdarīt secinājumu, ka vispārēji būvniecības procesā pieņemto lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procedūru regulē APL, bet Būvniecības likumā, kā arī citos likumos var būt ietvertas speciālās tiesību normas. Šāds secinājums netieši izriet arī no Satversmes tiesas atzītā: „APL nav pilnībā iekļautas visas administratīvo procesu tiesā regulējošās tiesību normas, un tas nevar tikt uzskatīts par vienīgo administratīvā procesa tiesību normu avotu”^{23, 24}.

Atbilstoši APL 80.panta pirmajai daļai un 185.panta pirmajai daļai iesnieguma vai pieteikuma iesniegšana iestādē vai tiesā aptur apstrīdētā vai pārsūdzētā administratīvā akta darbību no iesnieguma vai pieteikuma saņemšanas brīža. Saskaņā ar Būvniecības likuma 30.¹panta otro daļu iesniegums par būvatļaujas apstrīdēšanu Valsts būvinspekcijā neaptur šīs būvatļaujas darbību. Tāpēc Būvniecības likuma 30.¹panta otrajā daļā noteikto varētu vērtēt kā mēģinājumu novērst līdz tam pastāvošo situāciju, kad privātpersonas, norādot uz kādiem, visbiežāk kaimiņu, iespējamiem pārkāpumiem būvniecības procesā, vērsās Valsts būvinspekcijā, lūdzot to veikt attiecīgu kontroli. Savukārt tad, kad Valsts būvinspekcija atzina šādu lūgumu par

²³ Satversmes tiesas spriedums lietā nr.2004-16-01 Par Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmās daļas un otrās daļas par valsts nodevas samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam. Latvijas Vēstnesis, 2005. 6.janvāris. nr.3.

²⁴ I. Čepāne, S. Statkus. Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. *Likums un Tiesības* 7. sējums Nr.10 (74). 2005. oktobris.

nepamatotu, sekoja sūdzība Ekonomikas ministrijai anulēt būvatļauju. No vienas puses, šāda juridiska konstrukcija pēc savas būtības bija aplama, un to varētu salīdzināt ar situāciju, kad viens kaimiņš apstrīd otram kaimiņam izdotu vadītāja apliecību, vienlaikus apstrīdot arī viņa auto vadīšanas prasmes. Taču, no otras puses, atsevišķos gadījumos kaimiņa iebildumi pret būvniecību varētu būt arī pamatoti. Tā, piemēram, ja būvniecība, neraugoties uz pašvaldības izdotu būvatļauju, notiek neatļautā vietā vai, neievērojot noteiktos attālumus starp ēkām, tiek aizskartas kaimiņa īpašuma tiesības vai tiesības uz labvēlīgu vidi. Līdz ar to kaimiņam var rasties pamatots tiesību aizskārums, un loģiski būtu, ja arī šādā gadījumā būvniecības process tiktu apturēts.²⁵

1.2. Trešo personu tiesības un to ierobežojumi

Pievēršoties apskatāmā jautājuma vēsturiskajiem aspektiem jā atzīmē, ka gan senajos laikos, gan viduslaikos atrodamas atsevišķas tiesību normas, kas regulē būvniecības procesa saistību ar kaimiņu, citu trešo personu attiecībām. Tā, piemēram, Hamurapi likumos 228.-232.pagrāfs veltīts būvniecības jautājumiem. Gaja Institūcijās noteikts, ka prasību var celt pret personu, kura pārkāpusi noteikumus par noteikto būvju augstumu un kaimiņa tiesībām uz gaismu. Ja pa sabiedrisko zemi tekošs strauts vai ūdensvads radījis zaudējumu privātīpašumam, privātīpašniekam saskaņā ar XII tabulu likumiem dotas prasījuma tiesības par zaudējumu atlīdzināšanu. Sakšu spogulī atrodamas konkrētas normas, kuras regulē būvdarbu veikšanas ierobežojumus. Piemēram, neviens nedrīkst uzkarināt notekcaurules, lai tās izietu uz cita sētu (29.panta pirmā daļa). Vai arī katram jāizbūvē žogs apkārt savai mājas daļai. Ja tas netiks izdarīts un tādēļ radīsies zaudējums, tas, kurš nav sētu izbūvējis, atlīdzinās zaudējumus. Bet, ja zaudējumi radīsies pašam „kūtrajam” sētas būvētājam, tie netiks atlīdzināti (49.panta otrā daļa). Hamburgas 1270.gada statūtu 12. (IX) punktā atrodamas visai precīzas tiesību normas, kas noteic trešo personu pienākumu pret kaimiņiem, veicot būvdarbus. Būvniecības tiesību mūsdienu izpratnē un trešo personu tiesisko interešu aizsardzībai būtiskākie faktori, kas veicināja būvniecības noteikumu attīstību, ir 1) valsts attīstība, 2) pilsētu attīstība, 3) darba dalīšana, amatniecības attīstība, vēlāk amatnieku apvienošanās, 4) aizsardzība pret kolektīvo apdraudējumu – konkrētu būvniecības noteikumu pieņemšana.²⁶

Viena no galvenajām un būtiskākajām administratīvā procesa dalībnieka tiesībām ir tiesība apstrīdēt un pārsūdzēt administratīvo aktu. Kā atzīts tiesību doktrīnā, būvniecības procesa laikā izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas iespēja viennozīmīgi ir

²⁵ I. Čepāne, S. Statkus. Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. *Likums un Tiesības* 7. sējums Nr.10 (74). 2005. oktobris.

²⁶ I. Krampuža. Trešo personu tiesisko interešu aizstāvība būvniecības procesā Vēsturiskais aspekts. *Jurista Vārds*. 2008. 7.oktobris.

administratīvā akta adresātam – būvniecības ierosinātajam. Ne tiks skaidrs ir jautājums par citu personu tiesībām pārsūdzēt šos lēmumus. Būvniecības likums un Ministru kabineta 1997.gada 4.aprīļa noteikumi Nr.112 „Vispārīgie būvnoteikumi”²⁷ (turpmāk – Vispārīgie būvnoteikumi) šādu iespēju neparedz.²⁸

Administratīvie akti, ar kuriem tiek atļauta būvniecība, vispār ir akti ar dubultu iedarbību (*Doppelwirkung – vācu val.*), un tie var aizskart trešo personu subjektīvās tiesības.

Būvniecība var aizskart gan konkrētu personu, gan sabiedrības tiesiskās intereses. Tādēļ par trešajām personām būvniecības procesā var būt divu grupu pārstāvji, kuru subjektīvajām tiesībām un tiesiskajām interesēm var būt atšķirīgi pamati un aizsardzības procedūras:

- 1) personas, kuru tiesības vai tiesiskās intereses administratīvais akts aizskar; pirmām kārtām tie var būt apbūvējamam zemes gabalam blakus esošo zemes gabalu īpašnieki, kuru tiesības vai tiesiskās intereses pašvaldības lēmums var tieši ietekmēt (turpmāk arī – kaimiņi);
- 2) sabiedrības vispārīgo tiesību un tiesisko interešu aizstāvji gadījumos, kad sabiedrības tiesību un tiesisko interešu aizsardzība ir nodrošināta ar publisko tiesību normām.

1.2.1. Kaimiņu tiesības un to ierobežojumi

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme)²⁹ 105.pants paredz, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Kā norādīja Senāts, tiesības uz īpašumu ir individuāla rakstura tiesības. Šo tiesību aizsardzību persona var prasīt, ja ar pārsūdzēto lēmumu tieši šai personai ir tikusi vai tiks traucēta tās īpašuma lietošana. Tātad pamatā tās ir kaimiņa tiesības, kas ļauj kādai personai iebilst pret citai personai izsniegtu atļauju būvēt. Jēdziens „kaimiņš” šajās tiesiskajās attiecībās ir piemērojams nevis sadzīvīskā, bet gan juridiskā nozīmē, kura saturs piepildāms, caur faktiskajiem apstākļiem konstatējot esošā vai iespējamā aizskāruma būtiskumu. Senāts uzskata, ka šajās tiesiskajās attiecībās tiesības uz īpašumu ir piemērojamas paplašināti, par kaimiņu atzīstot ne tikai tādu personu, kuras īpašums robežojas ar ietekmes objektu, bet arī personu, kura pastāvīgi vai ilgstoši uzturas objekta ietekmes zonā. Īrnieks un nomnieks kaimiņa tiesību īstenošanā pielīdzināmi īpašniekam. Šāda atziņa izteikta arī Vācijas tiesību doktrīnā.³⁰ Tā dēvētajā Saburovas lietā Senāts liek vienlīdzības zīmi starp jēdzieniem īpašuma tiesības un kaimiņu tiesības.

Attiecībā uz kaimiņu tiesībām būvniecības publisko tiesību kontekstā būtiski ir ņemt vērā, ka pašvaldības pienākums būvniecības administratīvajā procesā ir nodrošināt kaimiņu

²⁷ R. Vīduša. Būvniecības procesa specifika pasaulē un Latvijā. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.7 (59). 2004. jūlijs.

²⁸ Turpat.

²⁹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1993. 1.jūlijs, nr. 43.

³⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255, publicēts, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 05.oktobri).

subjektīvo tiesību un tiesisko interešu aizsardzību tiktāl, ciktāl to paredz publisko tiesību normas. Privāto tiesību sfērā kaimiņu tiesības jāskata Civillikuma tiesiskā regulējuma kontekstā, jo īpaši tiesības uz netraucētu īpašuma baudīšanu, gaismas, skata servitūtu. Tikai būtiskākās kaimiņu subjektīvās tiesības un tiesiskās intereses tiek aizsargātas ar īpašām publisko tiesību normām.³¹

Pievērosies starptautiskajai tiesību praksei šajā jautājumā, jāatzīmē dažus uzmanības vērtus piemērus. Piemēram, savu vērtējumu par subjektīvo tiesību aizsardzību ar publisko vai privāto tiesību normām ir devusi Apvienotās Karalistes Lordu palāta (kaut gan Apvienotajā Karalistē abu veidu lietas izskata vienādā procesā, būtisks ir jautājums, uz kādu normu pamata balstīt prasījumu un pret ko to vērst). Vēl būtiskāks šis jautājums ir valstīs, kur jāprot izvēlēties ne tikai pareizo prasības pamatojumu, bet arī atbilstošu tiesas procesa veidu. Vācijā publisko un privāto kaimiņu tiesību nošķiršana vēl arvien tiek diskutēta, tomēr pamatnostādne ir tāda, ka būvatļaujas procesā pašvaldībai jāpārbauda atbilstība publisko tiesību normām, tāpēc arī būvatļaujas apstrīdēšanu administratīvajā procesā nevar balstīt uz privāttiesiska rakstura aizskārumu.³²

Latvijā Būvniecības likums neatrunā kaimiņu tiesības, tomēr būvnormatīvos ir iekļautas materiālo tiesību normas, kas vērstas uz kaimiņu tiesību aizsardzību.³³ Tas nozīmē, ka arī Latvijā kaimiņiem ir subjektīvās publiskās tiesības, kuru aizstāvēšana būtu jānodrošina būvniecības administratīvajā procesā. Tai pašā laikā Latvijas normatīvajos aktos, kas regulē būvniecības speciālo administratīvo procesu kaimiņu tiesību un tiesisko interešu aizsardzības līdzekļi vispār netiek atrunāti. Vienīgā speciālā būvniecības procesa norma, kuru netieši varētu saistīt ar kaimiņu tiesībām, ir Būvniecības likuma 12.pants, kas paredz publiskās apspriešanas rīkošanu gadījumā, ja būvniecība varētu ietekmēt nekustamā īpašuma vērtību.

Tas liek secināt, ka kaimiņu tiesības piedalīties konkrētā būvniecības administratīvajā procesā ir pamatotas tikai APL normām, kas paredz trešo personu iesaistīšanu. Galvenie noteikumi saskaņā ar APL ir šādi. APL 28.pants paredz noteikumus trešo personu dalībai administratīvajā procesā. APL 28.panta pirmajā daļā ir noteikts tiesiskais pamats atzīšanai par trešo personu: par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgai administratīvais akts var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā. Saskaņā ar APL 28.panta trešo daļu trešajai personai administratīvā procesa

³¹ R. Vīduša. Būvniecības procesa specifika pasaulē un Latvijā. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.7 (59). 2004. jūlijs.

³² Turpat.

³³ Skat. Instrukcijas ģimenes māju un zemnieku sētu projektēšanai 3.1.1. apakšpunkts, kas regulē būves izvietojumu uz zemes gabala, atstatumus; Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 006-01 (Ministru kabineta 2001.gada 30.marta noteikumi Nr.142 „Būtiskas prasības būvēm”), kas atļauj tikai tādas būves būvniecību, kas neapdraud nedz pašā būvē, nedz tuvējās būvēs un to apkārtnē esošo cilvēku veselību, turklāt detalizē, kādu faktoru ietekmei jo īpaši nedrīkst pakļaut veselību. Rīgas apbūves noteikumu (Rīgas apbūves noteikumi 1995.-2005.gadam, pieņemti ar Rīgas domes 1995.gada 12.decembra lēmumu Nr. 2819, nepublicēts) 6.1.12. apakšpunkta a apakšpunkts, kas nosaka, ka ar blakus zemes gabala īpašnieka rakstisku piekrišanu, ko viņš apliecina ar parakstu uz zemes gabala plānojuma lapas, sānpagalma minimālo platumu var samazināt vai būvēt uz robežas.

dalībnieka statusu piešķir ar iestādes vai tiesas lēmumu pēc šīs personas iesnieguma; trešo personu var pieaicināt piedalīties lietā arī pēc administratīvā procesa dalībnieka vai tiesas iniciatīvas. Saskaņā ar 28.panta piekto daļu lēmumu par trešās personas pielaišanu iestādē šī persona, adresāts vai iespējamais adresāts var apstrīdēt augstākā iestādē vai, ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, - pārsūdzēt tiesā. Saskaņā ar APL 62.pantu iestāde noskaidro un izvērtē adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus lietā, ja tiek izņemta tāda administratīvā akta izdošana, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai. Ja persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas ar administratīvo aktu, nav atzītas par administratīvā procesa dalībniekiem, tām ir tiesības patstāvīgi vērsties pret izdoto administratīvo aktu tiesā, turklāt nevis kā trešajām personām, bet gan kā pieteicējam saskaņā ar APL 31.pantu. Šādā gadījumā tiesai rūpīgi jāpārbauda pieteicēja subjektīvās tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā. (*locus standi – latīņu val.*) un jāpieņem pieteikums izskatīšanai tikai tad, ja izdotais administratīvais akts aizskar vai var aizskart šīs personas tiesības vai tiesiskās intereses. Ja pieteikums tiek pieņemts izskatīšanai, administratīvā akta adresāts tiesā būs trešās personas statusā.³⁴ Saskaņā ar Latvijā spēkā esošo tiesisko regulējumu, apstrīdot vai pārsūdzot būvatļauju, tās darbība apturas.

Kā zināms, administratīvā procesa tiesības Latvijā lielā mērā pārņemtas no Vācijas administratīvā procesa tiesībām. Tā, piemēram, Vācijas Administratīvās tiesas procesa likumā (*Verwaltungsgerichtsordnung*) ir paredzēts, ka trešā persona var ierosināt būvatļaujas apturēšanu. Taču šāda veida pieteikumam tikai tad var būt panākumi, ja ir redzams, ka attiecīgā būvatļauja patiešām aizskar vai ar to var tikt aizskartas trešo personu tiesības (sk. Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma 80a p. 1. d. 2.punkts). Tomēr jāpiebilst, ka ne visās pavalstīs būvniecību regulējošie normatīvie tiesību akti aizstāv kaimiņu tiesības. Tādējādi secināms, ka administratīvajām tiesām, saņemot trešo personu pieteikumus par nelikumīgu būvniecību un lemjot par lietas ierosināšanu, iespēju robežās jāizvērtē, vai šo personu tiesības un intereses ir aizskartas vai var tikt būtiski aizskartas.³⁵

Vācijā būvatļaujas procesā ne tikai tiek šķirtas publiskās un privātās subjektīvās tiesības, bet arī publisko tiesību jomā kā iebildumu pamatojums parasti der tikai tās tiesību normas, kuru mērķis ir kaimiņu aizsardzība. Piemēram, ja kādai personai izsniegta būvatļauja vairākstāvu ēkas celšanai, tad kaimiņš, kura skata un gaismas tiesības šī būve traucēs, savu prasību var pamatot ar atstatumu reglamentējošām tiesību normām, bet nevar pamatot ar apbūves noteikumos paredzēto stāvu skaita ierobežojumu. Tas nozīmē, ka tiek nošķirti teritorijas plānošanas normu un būvniecības tehnisko noteikumu mērķi, teritorijas plānošanas normas vispārīgi neatzīstot par

³⁴ R. Vīduša. Būvniecības procesa specifika pasaulē un Latvijā. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.7 (59). 2004. jūlijs.

³⁵ I. Čepāne, S. Statkus. Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. *Likums un Tiesības* 7. sējums Nr.10 (74). 2005. oktobris.

derīgām konkrētu indivīdu tiesību aizsardzībai. Jebkurā gadījumā kaimiņu subjektīvo publisko tiesību esamības konstatēšanai, tāpat kā citos gadījumos, ja pastāv šaubas par subjektīvo publisko tiesību esamību jāatbild apstiprinoši uz dieviem jautājumiem: „Vai pārvaldei ir likumā noteikts tiesisks pienākums?” un „Vai pārvaldes tiesiskais pienākums aizstāv arī atsevišķu indivīdu intereses?”

Pievēršoties trešo personu tiesībām būvniecības administratīvajā procesā, jānoskaidro, kādā būvniecības administratīvā procesa stadijā tās rodas. Būvniecības administratīvais process sākas ar brīdi, kad būvniecības ierosinātājs pašvaldībai iesniedzis būvniecības iesniegumu – uzskaites karti. (sk. Vispārīgo būvnoteikumu 31.-34.punkts).

Saskaņā ar Būvniecības likuma 3.panta pirmo daļu zemes gabalu drīkst apbūvēt, ja tā apbūve nav pretrunā ar vietējās pašvaldības teritorijas plānojumu, detālo plānojumu un šo plānojumu sastāvā esošajiem apbūves noteikumiem. Vispārīgā kārtība atbilstības konstatēšanai saskaņā ar Būvniecības likumu un Vispārīgajiem būvnoteikumiem ir šāda: pašvaldības būvvalde, saņēmusi būvniecības iesniegumu – uzskaites karti, 14 dienu laikā sniedz:

- 1) atzinumu par būvniecības ieceres atbilstību pašvaldības teritorijas plānojumam un apbūves noteikumiem vai
- 2) atzinumu, kurā norādīts uz būvniecības ieceres neatbilstību teritorijas plānojumam, ierosinot to koriģēt (koriģēšanas iespēja paredzēta Būvniecības likuma 11.panta trešajā daļā), vai
- 3) atteikumu.

Turklāt Būvniecības likuma 12.pantā noteiktajos gadījumos pirms atzinuma sniegšanas ir jānodrošina būvniecības ieceres publiskā apspriešana. Pozitīvs pašvaldības lēmums ir pamats projektēšanas veikšanai.³⁶

Kā atzīts zinātniskajā literatūra un kā izriet no Vācijas būvniecības tiesībām, kaimiņu tiesības rodas jau būvprojekta sagatavošanas stadijā, tas ir, stadijā, kurā tiek pārbaudīta iecerētās būvniecības atbilstība teritorijas plānojumam, sniegta principiāla atļauja vai noteikts aizliegums, atļaujas gadījumā tiek noteikti izejas dati projektēšanai. Vācijā kaimiņu intereses parasti tiek ņemtas vērā jau ar būvniecības ieceres sākotnējās dokumentācijas izvērtēšanu – šī dokumentācija vispārīgā gadījumā pašvaldībai jāiesniedz vismaz divos eksemplāros, lai vienu eksemplāru varētu nodot izvērtēšanai kaimiņiem. Kaimiņu agrīnas iesaistīšanas racionālais pamats ir iespējamo konfliktu savlaicīgu risinājumu meklēšana, pirms būvniecības ierosinātājiem ir izstrādāts būvprojekts vai ir pat uzsākti vai pabeigti būvdarbi. Šeit gan jāpiebilst, ka Vācijā vispārīgā gadījumā būvniecības administratīvais process ir koncentrētāks, pakāpeniskums procesa norisē nav tik izteikts: būvniecības pieteikuma sākotnējā dokumentācija sniedz plašāku

³⁶ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

informāciju, tai var būt arī pievienoti citu iestāžu izvirzītie noteikumi būvniecības ieceres realizācijai. Tas nozīmē, ka kaimiņi no sākotnējās dokumentācijas var gūt daudz skaidrāku priekšstatu nekā Latvijā.³⁷

Latvijā plašāku informāciju par iecerēto būvniecību var iegūt tajā būvniecības procesa stadijā, kad notiek projektēšanas izejas datu piešķiršana būvniecības ierosinātajam. Līdz ar to tiesību doktrīnā atzīts, ka projektēšanas izejas datu nodošana kaimiņiem izvērtēšanai, piešķirot tiesības šos arī apstrīdēt un pārsūdzēt, ir pareizākais veids kaimiņu tiesību aizsardzībai:

- 1) būvniecības ieceres realizācija ir jau konkretizēta līdz tādai pakāpei, kad ir iespējams konstatēt konkrētu iespējamo traucējumu kaimiņiem;
- 2) būvniecības ierosinātāja un kaimiņu interešu saskaņošana pirms būvprojekta izstrādes un būvdarbu uzsākšanas ļautu izvairīties no zaudējumiem, kas rastos, grozot būvniecības ieceres realizāciju vēlākajās būvniecības administratīvā procesa stadijās.³⁸

Tas nozīmē, ka, vēlākais, pēc projektēšanas izejas datu kopuma noteikšanas ar tiem jāiepazīstina kaimiņi. Ja projektēšanas izejas dati ir tādi, kas skar kaimiņu subjektīvās tiesības vai tiesiskās intereses viņi būtu iesaistāmi procesā kā trešās personas.³⁹ Tādējādi kā līdzeklis kaimiņu negodīgo darbību ierobežojumam varētu kalpot kaimiņu iesaistīšana būvniecības administratīvajā procesā tā agrīnajā stadijā. Kā tika atzīts zinātniskajā literatūrā jau 2004.gadā, Latvijā tobrīd pastāvēja juridiski neskaidra „surogātaizstāvība” – kaimiņi savas tiesības realizē, meklējot tiesībaizsardzības iestāžu vai plašsaziņas līdzekļu palīdzību, norādot, ka tikušas pārkāptas teritorijas plānošanas prasības, būvniecības normatīvu prasības vai pat ar kaimiņu tiesībām vispār nesaistītas tiesību normas. Aizskartās personas parasti norāda nevis uz subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums, bet gan uz publisko tiesību normu neievērošanu kā tādu. Pašvaldība nerada viņiem iespēju savlaicīgi aizstāvēt savas kaimiņu tiesības. Strīdi par būvniecības likumību nereti rodas tikai pēc būvatļaujas izsniegšanas, kad lēmuma atcelšana jau var radīt pašvaldībai pienākumu atlīdzināt zaudējumu.⁴⁰ Autoraprāt līdzīga situācija un problēmas novērojamas praksē arī tagad. Kaimiņu tiesību aizsardzības nolūkos pašvaldībai tomēr būtu jāuzņemas pienākums izejas datus nodot kaimiņiem vērtēšanai apkopotā veidā, lai gan šādu apkopoto izejas datu kompleksu izvērtēšanu un akceptēšanu pašvaldībā neparedz ne Būvniecības likums, ne Vispārīgie būvnoteikumi. Rīgā pastāvošā kārtība, kad būvvalde izvērtē atzinumu un

³⁷ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

³⁸ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

³⁹ Vācijā kaimiņi ar būvniecības ieceri tiek iepazīstināti tikai tad, ja pašvaldība konstatē, ka būvniecības iecere varētu aizskart kaimiņu tiesības vai intereses. Šādu no prakses izrietošu novērojumu apstiprināja Mīnsteres Administratīvās tiesas tiesnesis Manfrēds Klimpers (Manfred Klumper) savā lekcijā *Rīcības brīvība* seminārā Administratīvās tiesības Rīgā, Abrenes ielā 3, 2004. 19.februārī. npublicēta.

⁴⁰ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

tehnisko noteikumu kopumu, būtu jāpapildina ar kaimiņu viedokļa uzklauššanu. Lai šādu kārtību obligāti ievērotu katra pašvaldība, risinājumi pretrunu novēršanai starp projektēšanas izejas datu noteikšanas procesa īpatnībām un kaimiņu tiesību aizsardzību noteikti jāietver Būvniecības likumā vai Vismaz Vispārīgajos būvnoteikumos.⁴¹

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka Būvniecības likums nereglamentē kaimiņu tiesību aizsardzības mehānismu. Tomēr būvnormatīvos ir iekļautas materiālās publisko tiesību normas, kas vērstas tieši uz kaimiņu tiesību aizsardzību. Tas nozīmē, ka arī Latvijā kaimiņiem ir subjektīvās publiskās tiesības, kuru aizstāvēšana būtu jārisina būvniecības administratīvajā procesa laikā atbilstoši APL. Līdz ar to APL regulējums ir pietiekams trešo personu tiesību aizsardzībai. Pašvaldības pienākums būvniecības administratīvajā procesā ir nodrošināt kaimiņu subjektīvo tiesību un tiesisko interešu aizsardzību tiktāl, ciktāl to paredz publisko tiesību normas. Savukārt, tikai būtiskākās kaimiņu subjektīvās tiesības un tiesiskās intereses tiek aizsargātas ar īpašām publisko tiesību normām. Tāpēc būvatļaujas apstrīdēšanu, kas ir visbiežākais iesnieguma pamats būvniecības lietās, administratīvajā procesā nevar balstīt uz privāttiesiska rakstura aizskārumu. Šai sakarā kritiku pelna 2006.gada 21.augusta Administratīvās rajona tiesas spriedums lietā par lēmuma par būvdarbu apturēšanu pārsūdzēšanu, kurā administratīvā tiesa piemērojusi Civillikuma 1091.pantu, kas nosaka starp kaimiņu īpašumiem attālumu 4 m. Šajā lietā tiesa nekonstatēja pārkāpumus logu izbūvē atbilstoši Civillikuma normām un trešās personas [kaimiņa] saskaņojumu uzskatīja par notikušu un atbilstošu Civillikuma 1091.pantam.⁴² Tādējādi tiesa balstījusi spriedumu lietā par būvniecības procesā pieņemtā administratīvā akta pārsūdzēšanu uz privāto tiesību normu, kuras mērķis ir aizsargāt personu no privāttiesiska rakstura aizskāruma. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, šāda tiesību prakse ir absolūti nepieņemama. Kā iebildumu pamatojumu var izmantot tikai tās publisko tiesību normas, kuru mērķis ir kaimiņu aizsardzība. Šai sakarā piesardzīgi vērtējams Senāta uzskats, ka lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām, pamatā ir izvērtējamas caur personas tiesībām uz īpašumu, kas ir pamatots ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas atzinumu, ka būvatļaujas izsniegšanas process noteiktai personai, kura iebilst pret būvatļaujas izsniegšanu, ietekmē arī kaimiņu civilās tiesības un šādā procesā var tikt skartas protestējošo kaimiņu civilās tiesības.⁴³ Autoraprāt Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja uz to, ka būvniecības process skar kaimiņu civiltiesiskās attiecības, taču tas nekādā gadījumā nenozīmē, ka administratīvajai tiesai jābalsta spriedumu uz privāto tiesību normām.

⁴¹ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

⁴² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-190, publicēts, www.at.gov.lv.

⁴³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255, publicēts, www.at.gov.lv.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka pašvaldības augstākai iestādei, saņemot kaimiņa iesniegumu par nelikumīgu būvniecību un lemjot par iesnieguma izskatīšanu pēc būtības un administratīvās lietas, sakarā ar apstrīdēšanas iesniegumu ierosināšanu, iespēju robežās jāizvērtē, pirmkārt, vai kaimiņu subjektīvo tiesību un tiesisko interešu aizsardzību paredz publisko tiesību normas, otrkārt, vai šīs tiesības un tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt būtiski aizskartas un treškārt, vai prasījums balstīts uz tiesību normām, kuru mērķis ir kaimiņu aizsardzība. Līdzīgu viedokli pauda Senāts attiecībā uz būvniecības tiesas procesiem, norādot, ka tā kā ar būvniecību saistītie tiesas procesi bieži var radīt būtiskus zaudējumus kādam no procesa dalībniekiem, svarīgi ir pēc iespējas risināt jautājumus par publisko subjektīvo tiesību esamību jau pieteikuma pieņemšanas stadijā, apsverot jautājumu par publisko subjektīvo tiesību esamību konkrētajā gadījumā.⁴⁴

Līdz ar to būtu loģiski veikt grozījumus normatīvajos aktos, kas nosaka būvatļaujas darbības apturēšanu un noteikt, ka būvatļaujas darbība apturas no lietas ierosināšanas dienas, nevis no apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanas dienas augstākā iestādē.

Praksē var būt daudz neskaidrību par to, kurā būvniecības administratīvā procesa stadijā un kurus lēmumus kaimiņi var apstrīdēt vai pārsūdzēt. Vispiemērotākais veids kaimiņu viedokļa noskaidrošanai un iebildumu izvērtēšanai ir būtu nodot kaimiņiem izvērtēšanai pilnu projektēšanas izejas datu kopumu. Atšķirībā no pirmā atzinuma par būvniecības ieceres atbilstību teritorijas plānojumam, projektēšanas izejas dati sniedz pilnīgu priekšstatu par būvniecības ieceri un iebildumu izvērtēšana pirms būvprojekta izstrādes novērstu zaudējumu rašanos sakarā ar būvniecības ieceres izmaiņām vēlākās stadijās.⁴⁵

Kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzeklis pret ļaunticīgiem kaimiņiem var tikt piemērots APL 28.panta piektā daļa, kas administratīvā akta adresātam ļauj apstrīdēt iestādes lēmumu par trešās personas pielaišanu iestādē augstākā iestādē vai, ja augstākās iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, - pārsūdzēt tiesā.

1.2.2. Sabiedrības vispārīgo interešu aizstāvji

Atbilstoši Satversme 115.pantam valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Likuma „Par 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem” (turpmāk – Orhūsas

⁴⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255, publicēts, www.at.gov.lv.

⁴⁵ R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.

konvencija) 1.pants nosaka konvencijas mērķi – lai tagad un nākamajās paaudzēs aizsargātu ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, katra valsts saskaņā ar šīs konvencijas noteikumiem garantē tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Savukārt Orhūsas konvencijas 3.panta piektā daļa paredz, ka šīs konvencijas noteikumi neierobežo pušu tiesības īstenot vai ieviest pasākumus, kas nodrošina plašāku pieeju informācijai, lielāku sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un plašākas iespējas griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, nekā prasīts šajā konvencijā.⁴⁶

Nemot vērā iepriekš minēto, kā otra trešo personu grupa būvniecības procesā var iesaistīties sabiedrības vispārīgo interešu aizstāvji. Šādu iespēju paredz APL 31.pants, kura otrā daļa noteic, ka likumā paredzētajos gadījumos tiesā var vērsties arī tad, ja nav aizskartas paša indivīda subjektīvās tiesības vai tiesiskās intereses. Attiecībā uz sabiedrības vispārīgo interešu aizstāvjiem šī ir blanketa norma ar norādi uz speciālo likumu normām. Latvijā vienīgais likums, kas paredz sabiedrības tiesības vērsties tiesā vides jautājumos, ir likums „Par vides aizsardzību”⁴⁷, kura 11.panta otrā daļa noteic, ka iedzīvotājiem ir tiesības sakarā ar vides aizsardzības vai dabas resursu izmantošanas normatīvo tiesību aktu pārkāpumiem vērsties valsts vai pašvaldību institūcijās un tiesā. Savukārt likuma „Par vides aizsardzību” 56.pants paredz, ka sabiedriskajām organizācijām un kustībām ir tiesības iesniegt prasības par vides aizsardzības likumu un citu normatīvo tiesību aktu pārkāpumu rezultātā videi nodarītā zaudējumu atlīdzināšanu. Kā atzīts Senāta judikatūrā, „vide” ir ļoti plašs, dažādus elementus ietilpinošs un attīstībā esošs jēdziens, un jautājums par kāda būvniecības procesa tiesiskumu faktiski lielākoties varētu būt izvērtējams arī caur vides tiesībām pat, ja iebildumi pret šo procesu izteikti, neskarot ar vides aizsardzību (šaurākā nozīmē) saistītus jautājumus. Attiecīgi būtu piemērojami likuma „Par vides aizsardzību” 13.panta noteikumi, pamatojoties uz kuriem ikvienai fiziskajai un juridiskajai personai, kā arī to apvienībām, organizācijām un grupām ir, citastarp, tiesības normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā vērsties tiesībaizsardzības iestādēs sakarā ar valsts un pašvaldību institūciju darbību vai bezdarbību jautājumos, kas skar sabiedrības intereses vides jomā, kā arī normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā apstrīdēt vai pārsūdzēt šajos jautājumos pieņemtos valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību lēmumus. Šī tiesību norma ir viens no Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā paredzētajiem izņēmumiem, kad pieteikumu tiesā var iesniegt, aizsargājot nevis savas, bet gan citu personu tiesības vai tiesiskās intereses.⁴⁸ Var secināt, ka iepriekš minētās tiesību normas nodrošina iedzīvotājiem iespēju vides tiesību

⁴⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255, publicēts, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 05.okotbrī).

⁴⁷ Likums „Par vides aizsardzību”: LR likums. *MK ziņotājs*, 1991. 29.augusts, nr.33.

⁴⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255, www.at.gov.lv (aplūkots 2008.gada 05.okotbrī).

jautājumos būt par administratīvā procesa dalībniekiem gan iestādē (tad viņiem jāpiešķir trešās personas statuss), gan tiesā (vai nu kā trešajām personām, ja administratīvo aktu pārsūdzējis pats adresāts, vai kā pieteicējiem).⁴⁹ Kā atzīts zinātniskajā literatūrā, neatkarīgi pat no likuma „Par vides aizsardzību” 13.pantā paredzētajām ikviena tiesībām vērsties tiesībaizsardzības iestādēs, tā sauktās populārsūdzības nav pieļaujamas. Pretējā gadījumā nepamatoti varētu tikt aizskartas gan būvatļaujas adresāta, gan arī pašvaldības tiesības.⁵⁰ No APL 31.panta pirmās daļas pirmā teikuma izriet, ka par pieteicēju var būt ikviena persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses aizskar kāda valsts pārvaldes darbība (bezdarbība). Panta konstrukcija izslēdz populārsūdzības (*actio popularis*) institūta piemērošanas iespējas. Savukārt minētās daļas otrais teikums noteic, ka par pieteicēju uzskatāms arī 29.pantā minētais tiesību subjekts. APL 29.pants paredz, ka likumā paredzētajos gadījumos publisko tiesību subjektam vai privāto tiesību juridiskajai personai ir tiesības iesniegt iestādē iesniegumu vai tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Kaut arī likumā „Par vides aizsardzību” netiek konkretizēta kāda atsevišķa organizāciju grupa, kura varētu uzņemties sabiedrības interešu aizstāvību, tomēr skaidri ir norādīts šo sabiedrisko organizāciju likumiskais mērķis – sabiedrības interešu aizsardzība vides (ekoloģisko) tiesību jomā.⁵¹ Kā atzīts no judikatūrā, lai sabiedriskā organizācija tiktu uzskatīta par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi atbilstoši APL 29.pantam jābūt zināmai un tieši nosauktai personai, kuras aizstāvībai pieteikums iesniegts.⁵² Attiecībā uz biedru aizstāvēšanu, sabiedriskā organizācija var aizstāvēt biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses tiesā tikai tad, ja jautājums ir saistīts ar sabiedriskās organizācijas mērķiem un uzdevumiem un biedru tiesību aizstāvēšanai tiesā jābūt paredzētai statūtos.⁵³ Tādējādi vienlaikus jāpastāv abiem minētajiem priekšnoteikumiem, lai sabiedriskā organizācija varētu aizstāvēt biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses tiesā. Turklāt minētajām tiesībām jāpastāv brīdī, kad tiek iesniegts pieteikums tiesā.⁵⁴ Autoraprāt minētās Senāta atziņas piemērojama arī administratīvajam procesa iestādē, proti, lai sabiedriskā organizācija tiktu uzskatīta par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi atbilstoši APL 29.pantam, jābūt zināmai un tieši nosauktai personai, kuras aizstāvībai iesniegums iesniegts. Savukārt attiecībā uz otru atzinumu sabiedriskā organizācija var aizstāvēt biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses iestādē tikai tad, ja jautājums ir saistīts ar sabiedriskās organizācijas mērķiem un

⁴⁹ I. Čepāne, S. Statkus. Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. *Likums un Tiesības* 7. sējums Nr.10 (74). 2005. oktobris.

⁵⁰ Turpat.

⁵¹ I. Čepāne, S. Statkus. Pašvaldības teritorijas plānojums kā nekustamā īpašuma tiesību aprobežojums. *Jurista vārds*. 2005. 25.janvāris.

⁵² 2006.gada 10.jūlija Administratīvās apgabaltiesas lēmums lietā Nr. AA 296 – 06/2, npublicēts.

⁵³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004.gada 5.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-234, npublicēts.

⁵⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-0010-06, npublicēts.

uzdevumiem un biedru tiesību aizstāvēšanai tiesā jābūt paredzētai statūtos, šādā gadījumā minētās tiesības automātiski arī attieksies uz strīda iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību iestādē, jo bez tās nav iespējams vērsties tiesā ar pieteikumu.

Atbilstoši Būvniecības likuma 12.panta pirmās daļas 1.-4.punktam ieinteresētajai sabiedrībai tiek dotas tiesības piedalīties ar būvniecību saistīto lēmumu pieņemšanā. Minēto sabiedriskās apspriešanas kārtību regulē Ministru kabineta 1997.gada 2.septembra noteikumi nr.309 „Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi”⁵⁵ Šo noteikumu 5.punks paredz, ka būvvaldes atbildīgā amatpersona būvniecības ieceres iesniedzējam (būvniecības ierosinātājam) dara zināmu būvvaldes lēmumu par būvniecības publiskās apspriešanas nepieciešamību. Savukārt atbilstoši minēto noteikumu 31.punktam vietējās pašvaldības domes (padomes) lēmumu par būvniecības ieceri iespējams pārsūdzēt tiesā. Domājams, ka lēmumu par būvniecības sabiedriskās apspriešanas nepieciešamību, lai arī noteikumos šādas tiesības tieši netiek paredzētas, pārsūdzēt tiesīgs būtu būvniecības ierosinātājs, piemēram, argumentējot, ka attiecīgā vietējas pašvaldības iestāde kļūdījies, interpretējot Būvniecības likuma 12.pantā ietvertos nenoteiktos tiesību jēdzienus. Savukārt pašvaldības domes (padomes) lēmumu par būvniecības ieceri tiesīga pārsūdzēt būtu ieinteresētā sabiedrība, pamatojoties uz būvniecības ieceres sabiedriskās apspriešanas laikā notikušajiem pārkāpumiem.⁵⁶ Tomēr likumdevējam vajadzētu apsvērt iespēju Būvniecības likumu papildināt ar regulējumu, kas vietējai pašvaldībai šādā gadījumā ļautu lemt par to, vai būvniecības ieceres iesniedzējs ir tiesīgs virzīt tālāk savu ieceri. Šāds lēmums, no vienas puses, liktu vietējai pašvaldībai atkārtoti izvērtēt sabiedriskās apspriešanas tiesiskumu un, no otras puses, novērstu iespēju ar nepamatotu sūdzību kavēt būvniecības procesu.

⁵⁵ Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi: MK noteikumi nr.309. Latvijas Vēstnesis, 1997. 5.septembris, nr.218.

⁵⁶ Valsts cilvēktiesību birojs savā 2004. gada ziņojumā īpaši uzsvēra: „Viens no būtiskākajiem mehānismiem sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai tai nozīmīgu lēmumu pieņemšanā ir sabiedriska apspriešana (...). Tomēr mēdz būt gadījumi, kad pašvaldība, lai izvairītos no sabiedriskās apspriešanas organizēšanas, neievēro šīs normas vai arī sabiedriskās apspriešanas notiek formāli un nesasniedz savu mērķi – iedzīvotāju dalību lēmumu pieņemšanā.” Sk. Valsts cilvēktiesību biroja 2004.gada ziņojums.

IV NODAĻA PAGaidu TIESISKĀ AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETĀS

1.1. Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi vispārējā administratīvajā procesā

Kā jau iepriekš (sk. I nodaļu „Pagaidu tiesiskā aizsardzība administratīvajā procesā”) tika minēts, vispārējā administratīvajā procesa lietās pastāv divi pagaidu aizsardzības līdzekļi, proti, pagaidu noregulējums (*angļu val. - interim relief*) un administratīvajā akta darbības apturēšana (*angļu val. - stay of execution*). Administratīvajā akta vai faktiskās rīcības darbības apturēšana ir reglamentēta APL 185. un 185.¹pantā. Pagaidu noregulējuma institūts ir reglamentēts APL 22.nodaļā.

Runājot par minēto pagaidu aizsardzības līdzekļu jēgu un mērķi, ir vērts aplūkot pagaidu noregulējuma mērķi. Pagaidu noregulējums ir vērsts uz to, lai personai, cīnoties pret valsts pārvaldes izdotu administratīvu aktu vai veikto faktisko rīcību, vēl pirms sprieduma pieņemšanas būtu iespēja iegūt pagaidu rezultātu vai liegt (vai uzdot) iestādei veikt tādas darbības, kas traucētu sprieduma izpildi. Tādējādi jāsecina, ka pagaidu aizsardzības līdzekļu mērķis un jēga ir nodrošināt tiesas sprieduma efektivitāti, proti, pie noteiktiem apstākļiem privātpersonai ir tiesības citu starpā uz to, lai administratīvie akti netiktu izpildīti, faktiskā rīcība netiktu pabeigta, tā tiktu pārtraukta vai arī tiesa noteiktu lietā pagaidu rezultātu. Taču šīs personas tiesības nav absolūtas, jo to piemērošanai pastāv likumā noteikti priekšnoteikumi un ierobežojumi (...).⁵⁷

Jēdziens „pagaidu aizsardzības līdzekļi” vispirms jāaplūko no to vārdiskās jēgas. No tā secināms, ka, pirmkārt, tie ir tādi tiesību aizsardzības līdzekļi, kas darbojas vai tiek pielietoti noteiktā un ierobežotā laika posmā, un, otrkārt, ar mērķi uz noteiktu laiku aizsargāt personas tiesiskās intereses. Tātad pagaidu aizsardzības līdzekļus, cita starpā, raksturo to ierobežotība laikā. Pagaidu aizsardzības līdzekļi darbojas administratīvajā procesā iestādē un tiesā līdz brīdim, kamēr tiks pieņemts galīgais nolēmums par personas tiesisko interešu aizsardzību vai gluži pretēji, nolēmums, ar kuru noraida šādas tiesības. Pagaidu aizsardzības līdzekļi darbojas tikai likumos noteiktajos gadījumos un tikai administratīvajā procesā. Nereti pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana, tāpat kā pati prasības celšana un prasības nodrošināšana civilprocesā, ir tieši atkarīga no pieteicēja vai administratīvajā akta adresāta aktīvas rīcības, lūdzot tiesu šādus pagaidu aizsardzības līdzekļus piemērot.⁵⁸

APL 185.panta pirmā daļā paredz vispārēju principu, ka pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvajā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu aptur

⁵⁷ A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006.12.septembris.

⁵⁸ Turpat.

administratīvā akta darbību no pieteikuma iesniegšanas dienas. Šā panta ceturtajā daļā ir paredzēti izņēmuma gadījumi no vispārējā principa. Tomēr arī šādos gadījumos persona atbilstoši minētā panta piektajai daļai var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību. Tādā veidā tiek nodrošināts, ka tiesa, vēl pirms lieta tiek izskatīta pēc būtības, izvērtē konkrētās lietas apstākļus un lemj par iespēju sniegt personai pagaidu tiesisko aizsardzību.⁵⁹

1.2. Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvo pārkāpumu lietās

Kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvo pārkāpumu lietās atbilstoši pašreizējam regulējumam var tikt atzīti lēmuma darbības un izpildes apturēšana un izpildes atlikšana.

Pastāv divi administratīvā akta apturēšanas veidi - darbības apturēšana un izpildes apturēšana. Darbības apturēšana ir plašāks jēdziens, kas ietver visa veida ar administratīvo aktu radīto tiesisko seku apturēšanu. Savukārt izpildes apturēšana ir šaurāks jēdziens, kas paredz apturēt tikai administratīvā akta izpildi, kamēr citas ar administratīvo aktu radītās sekas paliek spēkā. Piemēram, ja persona ar administratīvo aktu ir atzīta par nodokļu parādnieku un viņai tādēļ noteikts iemaksāt valsts budžetā noteiktu naudas summu, tad administratīvā akta darbības apturēšanas gadījumā viņai nebūs jāmaksā šī summa, ne arī viņa būs uzskatāma par nodokļu parādnieku, kamēr administratīvā akta darbība būs apturēta. Savukārt, ja būs apturēta tikai administratīvā akta izpilde, tad personai nebūs jāmaksā šī summa, tomēr viņa būs uzskatāma par nodokļu parādnieku. Šāds statuss var radīt nodokļu maksātāja tiesību ierobežojumus, piemēram, ietekmēt tā tiesības piedalīties valsts vai pašvaldību pasūtījumā. APL 185. pants vispārīgi paredz administratīvā akta darbības apturēšanu, iesniedzot pieteikumu par tā atcelšanu. Savukārt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa⁶⁰ (turpmāk – LAPK) 283. pants runā par lēmuma izpildes apturēšanu.⁶¹

Jāapskatās normatīvā bāze, kas reglamentē lēmuma par soda uzlikšanu kārtību. LAPK 291.panta pirmā daļa noteic, ka lēmums par administratīvā soda uzlikšanu ir izpildāms ar pieņemšanas brīdi, ja likums nenoteic citādi. Dažāds ir LAPK regulējums attiecībā uz dažādu administratīvo sodu veidu izpildi. Attiecībā uz brīdinājumu jāatzīmē, ka brīdinājums būtībā satur tikai konstatējumu, ka persona ir vainīga pārkāpuma izdarīšanā, bet nenoteic personai sakarā ar to kādu konkrētu pavēli (piemēram, samaksāt noteiktu naudas summu) vai aizliegumu (piemēram, vadīt automašīnu), jautājumam par brīdinājuma izpildi nav nozīmes. Attiecībā uz

⁵⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr.SKA-413/2006, npublicēts.

⁶⁰ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. 1984. 7.decembris.

⁶¹ A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.

naudas sodu LAPK 299. un 299.¹ pants noteic tā labprātīgas izpildes termiņus. Savukārt LAPK 300. pants paredz naudas soda piespiedu izpildi, ja tas nav samaksāts labprātīgai izpildei noteiktajā termiņā. Atbilstoši šim regulējumam naudas soda piespiedu izpilde vispārīgi nav sākama pirms lēmuma pārsūdzēšanas termiņa izbeigšanās. Attiecībā uz speciālo tiesību atņemšanas izpildi LAPK nav īpaši noteikts brīdis, no kura šis sods izpildāms, tāpēc saskaņā ar LAPK 291. panta pirmo daļu to var izpildīt ar soda uzlikšanas brīdi. LAPK 317. pantā ir noteikts, ka lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Līdz ar to arī administratīvais arests ir izpildāms ar tā uzlikšanas brīdi.⁶²

LAPK lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā izpildes apturēšanu saista ar tā pārsūdzēšanu. LAPK 283. panta pirmā daļa vispārīgi noteic, ka sūdzības iesniegšana noteiktajā termiņā aptur lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildi līdz sūdzības izskatīšanai. Vienlaikus minētā norma noteic, ka pārsūdzēšana tomēr neaptur šādu sodu izpildi: 1) brīdinājums; 2) transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana 3) administratīvais arests un 4) naudas sods, ko iekasē pārkāpuma izdarīšanas vietā. Minētā panta otrā daļa noteic, ka prokurora protests aptur lēmuma izpildi līdz protesta izskatīšanai. Tādējādi LAPK 283.pants noteic vispārēju principu, ka lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu pārsūdzēšana un noprotēšana aptur tā izpildi, vienlaikus nosakot izņēmumus, proti, kādu sodu izpilde ar pārsūdzēšanu (bet ne noprotēšanu) netiek apturēta.⁶³

LAPK 294.pants regulē lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildes atlikšanu. Saskaņā ar LAPK 294.pantu, ja ir apstākļi, kuru dēļ nekavējoties nevar izpildīt lēmumu par administratīvo arestu vai par naudas soda uzlikšanu (izņemot naudas sodu, ko iekasē administratīvā pārkāpuma izdarīšanas vietā), institūcija (amatpersona), kas pieņēmusi lēmumu, var atlikt tā izpildi uz laiku līdz vienam mēnesim. Par naudas soda uzlikšanu pieņemtā lēmuma izpildi (izņemot naudas sodu, ko iekasē administratīvā pārkāpuma izdarīšanas vietā) var atlikt uz laiku līdz diviem mēnešiem no lēmuma pieņemšanas dienas ar nosacījumu, ka uzlikto naudas sodu iekasē pa daļām. LAPK ietvertajam pagaidu aizsardzības līdzeklim, proti, lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildes atlikšanai ir raksturīgas tās pašas pazīmes, kas piemīt vispārējā administratīvā procesa pagaidu aizsardzības līdzekļiem. Proti, tas darbojas noteiktā un ierobežotā laika posmā – maksimums vienu mēnesi, ar mērķi uz noteiktu laiku aizsargāt personas tiesiskās intereses. LAPK 294.pantā regulētā pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošana ir tieši atkarīga no personas, kuru sauc pie administratīvās atbildības, aktīvas rīcības, lūdzot institūciju (amatpersonu), kas pieņēmusi lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu, šādu pagaidu aizsardzības līdzekli piemērot. Turklāt lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildes atlikšana darbojas tikai likumos noteiktajos gadījumos, proti, ja ir apstākļi, kuru dēļ

⁶² A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.

⁶³ Turpat.

nekavējoties nevar izpildīt lēmumu par administratīvo arestu vai naudas soda uzlikšanu. LAPK 294.pantā nav iekļauts apstākļu uzskaitījums, kuru dēļ nekavējoties nevar izpildīt lēmumu par administratīvo arestu vai par naudas soda uzlikšanu. Līdz ar to jautājuma izlemšana par to, kāds apstākļi liedz nekavējoties izpildīt lēmumu par administratīvo sodu ir atstāta attiecīgās institūcijas rīcībās brīvībā. Visbiežāk apstākļi, kuru dēļ nekavējoties nevar izpildīt lēmumu par administratīvo arestu, ir saistīti ar personas veselību, nepieciešamību panākt vienošanos ar darba devēju par nokavētajām darba dienām vai atrast cilvēku, ar kuru atstāt nepilngadīgu bērnu uz administratīvā aresta izciešanas laiku. Pēdējais apstākļi attiecas uz gadījumiem, kad persona, kuru sauc pie administratīvās atbildības, tiesiski nav vienīgais aizbildnis bērnam, kas nav sasniedzis divpadsmit gadu vecumu, taču faktiski bērns dzīvo kopā ar māti vai tēvu. Minētajam pagaidu aizsardzības līdzeklim līdzīgi kā vispārējā administratīvā procesa pagaidu aizsardzības līdzekļiem jādarbojas tiesā līdz brīdim, kamēr tiks pieņemts galīgais nolēmums par personas administratīvo sodīšanu vai atbrīvošanu no soda, attaisnošanu.⁶⁴

1.3. APL regulējuma piemērošana administratīvo pārkāpumu lietās

Administratīvo pārkāpumu lietas iedalās divās kategorijās, proti, lietās, kurās lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu pieņem valsts pārvaldes iestāde vai amatpersona un lietās, kurās lēmumu pieņem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis. Abās administratīvo pārkāpumu lietu kategorijās LAPK regulējums konkurē ar APL regulējumu attiecībā uz administratīvā akta darbības apturēšanu un tiesas sprieduma izpildi.

Kā jau iepriekš (*sk. I apakšnodaļu „Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi vispārējā administratīvajā procesā”*) tika minēts, vispārējā administratīvā procesa lietās pastāv divi pagaidu aizsardzības līdzekļi - pagaidu noregulējums un administratīvā akta darbības apturēšana.

Lai izlemtu jautājumu, vai administratīvo pārkāpumu lietās, kuras tiek izskatītas LAPK 213.panta kārtībā, ir piemērojams pagaidu noregulējums, vispirms ir nepieciešams noteikt rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu juridisko dabu. Administratīvo pārkāpumu lietās, kuras tiek izskatītas LAPK 213.panta kārtībā, nav piemērojama APL 22.nodaļa, kas regulē jautājumus par pagaidu noregulējuma piemērošanu, jo LAPK 213.panta kārtībā pieņemtie rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu lēmumi par administratīvā soda uzlikšanu nav administratīvie akti. Pie analogiska secinājuma nonācis arī Senāts, analizējot rajona (pilsētas) tiesneša lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu juridisko dabu.⁶⁵ Saskaņā ar APL 184.pantu pieteikumu tiesā var iesniegt pieteikumu par

⁶⁴ A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.

⁶⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 26.septembra lēmums lietā Nr.SKA-0541-06, npublicēts.

administratīvā akta izdošanu, atcelšanu (atcelšanu pilnībā vai daļā, arī grozīšanu), spēkā esamību (atzīšanu par spēkā neesošu, atzīšanu par spēku zaudējušu, arī administratīvā akta atzīšanu par spēkā esošu) vai atzīšanu par prettiesisku; iestādes faktisko rīcību, no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu, publisko tiesību līguma atbilstību tiesību normām, tā spēkā esamību, noslēgšanu vai izpildes pareizību. Atbilstoši APL 196.pantam par pagaidu noregulējuma līdzekli var būt tiesas lēmums, kas līdz tiesas spriedumam aizstāj pieprasīto administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību vai tiesas lēmums, kas uzliek attiecīgajai iestādei par pienākumu noteiktā termiņā izdarīt noteiktu darbību vai aizliedz noteiktu darbību. No iepriekš minētā, secināms, ka pagaidu noregulējumu var piemērot lietā, kas ierosināta, pamatojoties uz pieteikumu par vienu no APL 184.pantā reglamentētajiem priekšmetiem.⁶⁶ Ievērojot minēto, secināms, ka administratīvo pārkāpumu lietās, kuras tiek izskatītas LAPK 213.panta kārtībā, nav piemērojams pagaidu noregulējuma institūts.

Tai pašā laikā literatūrā ir izteikts pretējais viedoklis, saskaņā ar kuru gan administratīvā akta apturēšanas, gan pagaidu noregulējuma institūts ir piemērojami administratīvo pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par soda uzlikšanu pieņēmis rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis. Kā jau iepriekš tika minēts rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums par administratīvā soda uzlikšanu pārsūdzams Administratīvajā apgabaltiesā. Šāda pārsūdzības kārtība administratīvo tiesu sistēmā arī dod pamatu uzskatīt, ka uz šiem tiesnešu lēmumiem attiecas APL procesuālās normas par administratīvajiem aktiem, kuru uzbūvē šādi tiesnešu lēmumi nav paredzēti. Nav pamata domāt, ka, nosakot LAPK 213. panta kārtībā pieņemto tiesnešu lēmumu pārsūdzēšanu administratīvo tiesu sistēmā un attiecinot uz tiem APL, likumdevēja mērķis būtu bijis šajās lietās noteikt vājāku personas tiesību aizsardzību nekā lietās, kuras izskatītas valsts pārvaldes iestādēs un noslēgušās ar administratīvā akta izdošanu. Gluži otrādi, no tiesību normām izriet, ka likumdevējs, ņemot vērā abu lietu kategoriju atšķirības, tomēr ir gribējis maksimāli vienādot personas tiesību aizsardzību abos gadījumos. Tā, Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma 2. panta trešā daļa noteic, ka LAPK 213. pantā minētās lietas izskata rajona (pilsētas) tiesa, ievērojot LAPK noteiktos termiņus un administratīvā akta procesuālās garantijas. Norāde uz administratīvā akta adresāta garantiju ievērošanu pat dod pamatu domāt, ka likumdevējs attiecīgos tiesneša lēmumus ir vērtējis līdzīgi kā administratīvos aktus. Pieņēmums, ka tiesnešu lēmumi ir tiesas nolēmumi, nedrīkst būt pašmērķis, un šo koncepciju nedrīkst piemērot tā, ka tikai šāda tiesas veikta tiesību normu iztulkojuma dēļ samazinās privātpersonas tiesiskā aizsardzība. Lai gan attiecīgie tiesnešu nolēmumi pēc formas ir tiesas nolēmumi, jo tos pieņem tiesnesis, izskatot tiesas kompetencē nodotu lietu, tomēr nedrīkst ignorēt, ka pēc satura tie ir

⁶⁶ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 1865-06/11, nepublicēts.

analogi administratīvajiem aktiem, ar kuriem tiek uzlikts administratīvais sods. Ņemot vērā minēto, aprakstītās pozīcijas autors uzskata, ka attiecībā uz gadījumiem, kad pārsūdzēti rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu lēmumi par administratīvo sodu uzlikšanu, ir atbilstoši (*latīņu val. - mutatis mutandis*) piemērojami APL 185. panta noteikumi par administratīvā akta darbības apturēšanu un, ja personai ir svarīgi sasniegt sekas, kuras administratīvā akta apturēšana pati par sevi nenodrošina, - arī APL 22. nodaļas noteikumi par pagaidu noregulējumu. Šī darba autors nevar piekrist šādai pozīcijai vairāku apsvērumu dēļ. Pirmkārt kā tas vairākkārt atzīts gan nacionālo administratīvo tiesu, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, administratīvo pārkāpumu lietas, kurā lēmumu par soda uzlikšanu pieņem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis ir uzskatāmas par „mazām krimināllietām”, tāpēc šajās lietās uz procesa dalībniekiem nevar tikt attiecinātas garantijas, kas paredzētas APL, tieši otrādi minētajās lietās ir piemērojamas garantijas, kas paredzētas normatīvajos aktos, kas regulē kriminālprocesu. Saskaņā ar iepriekš aprakstīto pozīciju rajona (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumu pārsūdzības kārtība administratīvo tiesu sistēmā dod pamatu uzskatīt, ka uz šiem tiesnešu lēmumiem attiecas APL procesuālās normas par administratīvajiem aktiem. Minētais arguments uzskatāms par nepamatotu, jo saskaņā ar Saeimas Juridiskā komisijas atbalstīto likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (*sk. 1.4. apakšnodaļu „Lēmuma par administratīvo arestu izpildes atlikšana un apturēšana”*) abu kategoriju administratīvo pārkāpumu lietas nodotas vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē.⁶⁷ Minētais liecina par to, ka šīs lietas uzskatāmas par līdzīgajām krimināllietām un tajās nav piemērojamas APL normas. Otrkārt pagaidu noregulējums administratīvo pārkāpumu lietās nav piemērojams, jo administratīvo pārkāpumu lietās pieņemtie lēmumi, tai skaita LAPK 213.panta kārtībā pieņemtie rajona (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumi, attiecas uz sodīšanu un sodu kā pagaidu noregulējumu nevar uzlikt.

Lai atbildētu uz jautājumu, vai APL 185.pants (pārsūdzētā administratīvā akta apturēšana) ir piemērojams administratīvo pārkāpumu lietās, kuras tiek izskatītas LAPK 213.panta kārtībā, ir jānoskaidro, vai personai atbilstoši APL 185.panta piektajai daļai ir tiesības lūgt apturēt minētajā lietā pieņemtā lēmuma izpildi. Kā atzīts judikatūrā, administratīvo pārkāpumu lietas ir īpaša administratīvo lietu kategorija, tāpēc attiecībā uz šīs kategorijas lietām ir piemērojamas LAPK normas, kas nosaka lietvedības kārtību administratīvo pārkāpumu lietās.⁶⁸ Kā atzinis Senāts, APL 185.pants ir attiecināms uz administratīvajiem aktiem.⁶⁹ Kā atzīts judikatūrā, rajona (pilsētas) tiesas tiesneša pieņemtais lēmums administratīvā pārkāpuma lietā nav administratīvais akts. Minētais tiesneša lēmums par administratīvā soda uzlikšanu ir

⁶⁷ Likumprojekts “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (Nr.591/Lp9). 2008. oktobris.

⁶⁸ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2075-06/11, npublicēts.

⁶⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra lēmums lietā Nr.SKA-413/2006, npublicēts.

vērtējams kā tiesas spriedums administratīvajā lietā, kas saskaņā ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma 2.panta ceturto daļu ir pārsūdzams Administratīvajā apgabaltiesā, iesniedzot apelācijas sūdzību. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka uz LAPK 213.panta kārtībā pieņemtajiem lēmumiem nevar tikt attiecināti APL 185.panta noteikumi, jo šie tiesas nolēmumi nav atzīstami par administratīvajiem aktiem. Pie analogiska secinājuma nonācis gan Senāts, gan Administratīvā apgabaltiesa, analizējot rajona (pilsētas) tiesneša lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu juridisko dabu.⁷⁰

Kā atzīts zinātniskajā literatūrā, apstrīdēšanas gadījumā saskaņā ar APL 80. panta pirmo daļu administratīvā akta darbība tiek apturēta. Viens no izņēmumiem, kad tā nenotiek, ir, ja citā likumā ir noteikts citādi. Arī pārsūdzēšanas gadījumā saskaņā ar APL 185. panta pirmo daļu administratīvā akta darbība tiek apturēta, tomēr no tā ir izņēmumi. Saskaņā ar minētā panta ceturtais daļas 2. punktu šā panta pirmā daļa neattiecas uz gadījumiem, kas paredzēti citos likumos. LAPK 283. pants paredz speciālu regulējumu administratīvo pārkāpumu lietās, tāpēc tajās nav piemērojama APL 80. panta pirmā daļa un 185. panta pirmā daļa. Jautājums par administratīvā akta, ar kuru uzlikts administratīvais sods, darbības apturēšanu visaktuālākais varētu būt transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanas gadījumā. Vienīgā iespēja, kā persona, kurai ar Valsts policijas lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā ir atņemtas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, var panākt, ka līdz lietas izskatīšanai tiesā tā var šīs tiesības lietot, ir lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību. Tomēr arī gadījumos, kad administratīvā soda izpilde saistībā ar pārsūdzēšanu ir apturēta saskaņā ar LAPK, bet personai ir būtiski, lai tiktu apturēta ne tikai lēmuma izpilde, bet arī darbība, persona var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību.⁷¹ Iepriekš minētais liek secināt, ka administratīvo pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par soda uzlikšanu pieņem valsts pārvaldes iestāde vai amatpersona, APL 185.panta piektā daļa, kas nosaka pieteicēja tiesības lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību, ir piemērojama. Minētajās administratīvo pārkāpumu lietās APL 185.panta piektā daļā ir piemērojama, jo minētajās lietās tiek pārsūdzēts administratīvais akts – lēmums par administratīvā soda uzlikšanu.

1.4. Lēmuma par administratīvo arestu izpildes atlikšana un apturēšana

LAPK 213.pantā ir minēti administratīvie pārkāpumi, par kuru izdarīšanu sankcijā ir paredzēts administratīvais arests. Arī šajā lietās, tāpat kā vispārējā administratīvā procesa lietās,

⁷⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra lēmums lietā Nr.SKA-413/2006; Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2119-06/10; Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2244-06/11; Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr.143/AA 2757-06/11, npublicēts.

⁷¹ A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.

personas bieži vēlas, lai lēmuma par administratīvo arestu izpilde tiktu atlikta.⁷² Kā jau iepriekš tika minēts, šādos gadījumos tiek piemērots LAPK 294.pants, kas noteic, ka, ja ir apstākļi, kuru dēļ nekavējoties nevar izpildīt lēmumu par administratīvo arestu vai par naudas soda uzlikšanu (izņemot naudas sodu, ko iekasē administratīvā pārkāpuma izdarīšanas vietā), institūcija (amatpersona), kas pieņēmusi lēmumu, var atlikt tā izpildi uz laiku līdz vienam mēnesim. Kā atzinis Senāts, LAPK 294.panta kārtībā pieņemtie lēmumi nav pārsūdzami. Tātad vienīgā pagaidu tiesiskā aizsardzība, kas paredzēta attiecībā uz administratīvo arestu, ir nepārsūdzams rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums ar maksimāli iespējamo aresta atlikšanu uz vienu mēnesi.⁷³

Sakarā ar to, ka administratīvās tiesas izskata arī administratīvo pārkāpumu lietas, Administratīvajā apgabaltiesā ir pārsūdzami arī LAPK 213.panta kārtībā pieņemtie rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu lēmumi. Pamatā gadījumā, kad lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību izskata apgabaltiesa, ir pagājis vairāk kā LAPK 294.pantā paredzētais viens mēnesis. Senāts norādīja, ka šāda personas pagaidu tiesiskā aizsardzība ir nepietiekama, jo bieži, kad Administratīvā apgabaltiesa izskata lietu, arests jau ir izpildīts un gadījumos, kad stājas spēkā spriedums, ar kuru atcelts rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums par administratīvā aresta piemērošanu, kaitējuma un zaudējumu atlīdzināšana ir vienīgais atlīdzinājums. Senāts norādīja, ka administratīvo pārkāpumu lietās jautājumos, kas saistīti ar brīvības atņemšanu, tiesai būtu piešķirama lielāka rīcības brīvība, lai tā, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, varētu sniegt efektīvāku pagaidu tiesisko aizsardzību gadījumā, ja persona ir pārsūdzējusi lēmumu par administratīvā aresta uzlikšanu. Turklāt šādam lēmumam būtu jābūt pārsūdzamam.⁷⁴

Pēc autora domām Senāta pozīcija attiecībā uz personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās jautājumā par administratīvā aresta izpildes atlikšanu ir pilnīgi pamatota un atbilst obligātajai pagaidu aizsardzības līdzekļa pazīmei, ka pagaidu aizsardzības līdzeklim jādarbojas tiesā līdz brīdim, kamēr tiks pieņemts galīgais nolēmums par personas administratīvo sodīšanu vai atbrīvošanu no soda, attaisnošanu. Kā jau iepriekš tika minēts, pašreizējais LAPK ietvertais regulējums nenodrošina administratīvā aresta izpildes atlikšanu līdz brīdim, kamēr tiks pieņemts galīgais nolēmums par personas administratīvo sodīšanu vai atbrīvošanu no soda, attaisnošanu.

LAPK 283.pants reglamentē lēmuma izpildes apturēšanu sakarā ar sūdzības vai protesta iesniegšanu. Kā jau tika minēts, saskaņā ar LAPK 283.panta pirmo daļu sūdzības iesniegšana noteiktajā termiņā aptur lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildi līdz sūdzības

⁷² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr.SKA-413/2006, npublicēts.

⁷³ Turpat.

⁷⁴ Turpat.

izskatīšanai, izņemot lēmumus par šā kodeksa 25., 29. (ja lēmums saistīts ar transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu) un 31.pantā paredzēto soda veidu piemērošanu, kā arī gadījumos, kad uzlikts naudas sods, ko iekasē administratīvā pārkāpuma izdarīšanas vietā. LAPK 29.pantā paredzēts soda veids – personai piešķirto speciālo tiesību atņemšana, savukārt, LAPK 31.pantā paredzēts soda veids – administratīvais arests. No iepriekš minētajām tiesību normām secināms, ka LAPK nesaista iespēju atlikt administratīvā aresta vai personai piešķirto speciālo tiesību atņemšanu, ja tas saistīts ar transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu, izpildi ar lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā pārsūdzēšanu.⁷⁵ Šāds secinājums pamatojams arī ar LAPK 317.pantu, kas noteic, ka lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas.

Senāts 2006.gada 22.septembra blakus lēmumā lietā Nr.SKA-413/2006 nolēma vērst Tieslietu ministrijas uzmanību izvērtēt nepieciešamību izstrādāt grozījumus LAPK attiecībā uz personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās jautājumā par administratīvā aresta izpildes atlikšanu.⁷⁶

2007.gada 15.janvārī Tieslietu ministrijā tika izveidota darba grupa, kuras uzdevums bija sagatavot tiesību aktu projektus, lai nodrošinātu nacionālo tiesību aktu atbilstību Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai (turpmāk – Konvencija), ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus. Darba grupa izstrādāja likumprojektu “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (turpmāk – Likumprojekts), kas attiecas uz personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās jautājumā par administratīvā aresta izpildes nekavējošu izpildi.⁷⁷ Likumprojekta 1.pants paredzēja grozīt LAPK 283. panta pirmo daļu, kas paredz izņēmumu no vispārējās kārtības par lēmuma izpildes apturēšanu, izslēdzot atsauci uz LAPK 31. pantu. Likumprojekta 2. pants paredzēja izslēgt LAPK 317.pantu, kas noteic, ka lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Līdz ar to sūdzības iesniegšana par lēmumu, ar kuru uzlikts administratīvais arests, apturētu šā lēmuma izpildi līdz sūdzības izskatīšanai. Tādējādi personām būtu pieejama efektīva tiesiskā aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās, kurās tiek piemērots sods – administratīvais arests, jo arī šāds lēmums tiktu izskatīts vispārējā kārtībā. Darba grupa vienojās, ka grozījumi LAPK 294. pantā nav nepieciešami, jo administratīvā aresta piemērošanai pēc lēmuma spēkā stāšanās vispārējā kārtībā arī var rasties gadījumi, kad nepieciešams atlikt administratīvā aresta izpildi.

⁷⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.143/AA 2119-06/10, nepublicēts.

⁷⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr.SKA-413/2006, nepublicēts.

⁷⁷ likumprojekta „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” anotācija; TManot_150107_LAPK, www.tm.gov.lv.

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka LAPK 317. pants šobrīd paredz, ka lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Turklāt saskaņā ar LAPK 283. pantu sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma izpildi par administratīvā aresta uzlikšanu līdz sūdzības izskatīšanai. Tādējādi administratīvo pārkāpumu lietās, kurās tiek piemērots administratīvais arests, tas tiek izpildīts nekavējoties. Pastāvot šādam regulējumam, pilnā mērā netiek ievērots Satversmes 92.pantā noteiktais, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Īpaši aktuāls tas ir gadījumos, kad stājas spēkā spriedums, ar kuru atceļ rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu par administratīvā aresta piemērošanu, bet kaitējuma un zaudējumu atlīdzināšana ir vienīgais iespējamais atlīdzinājums, kas šajos gadījumos nav efektīvākais personas tiesību aizsardzības līdzeklis. Arī 2008.gada 02.okotbra likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” anotācijā norādīts, ka saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām administratīvajam naudas sodam ir krimināltiesiskas sankcijas raksturs, tā iekasēšanā, pirms stājas spēkā galīgais nolēmums lietā, ir jāņem vērā arī cilvēktiesību apsvērumi. Līdz ar to soda izpilde pirms lēmums galīgi stājies spēkā (kļūvis neapstrīdams) nav atbalstāma. Atsaucoties uz šīm atziņām, piemēram, praktiski jebkurš lūgums apturēt darbību lēmumam par soda naudu nodokļu parāda lietās, tiesā tiek apmierināts.

LAPK normatīvais regulējums, saskaņā ar kuru lēmuma izpilde līdz ar tā pārsūdzēšanu neapturas ir pretrunā ar APL 185. pantā paredzēto vispārēju principu, ka pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu aptur administratīvā akta darbību no pieteikuma iesniegšanas dienas. Turklāt jāņem vērā, ka administratīvie sodi pēc būtības ir līdzīgi kriminālsodiem un saskaņā ar Satversmes 92.pantā noteikto ikviens uzskatāms par nevainīgu, kamēr viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Līdz ar to demokrātiskā sabiedrībā personas neatliekamu ievietošanu un turēšanu apcietinājumā par administratīvo pārkāpumu nevar uzskatīt par samērīgu sodu, kuram nepieciešama neatliekama izpilde.

Uz iepriekš minētajām normatīvo aktu nepilnībām tika norādīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 4.maija spriedumā lietā „Kadiķis pret Latviju”, konstatējot, ka Latvijā netiek nodrošināta efektīva tiesiskās aizsardzības iespēja, kas ir pretrunā ar Konvencijas 13. pantā noteikto. Turklāt Senāts 2006.gada 22.septembra Tieslietu ministrijai adresētajā blakus lēmumā lietā Nr. SKA – 413/2006 norādīja, ka LAPK nenodrošina personai efektīvu pagaidu tiesisko aizsardzību gadījumā, ja persona ir pārsūdzējusi lēmumu par administratīvā aresta uzlikšanu.

Līdz ar to LAPK nepieciešams paredzēt mehānismu, lai sniegtu personām efektīvu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās, kurās tiek piemērots sods – administratīvais arests.⁷⁸

⁷⁸ likumprojekta „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” anotācija; TManot_150107_LAPK.

Saskaņā ar Satversmes 92.pantu ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Atbilstoši Satversmes 94.pantam ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu. Saskaņā ar Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunktu nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot gadījumu, ja kāda persona tiek likumīgi ieslodzīta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata.⁷⁹ Kā atzīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunkts nenosaka atšķirīgu piemērošanu, ņemot vērā pārkāpuma, kurā persona atzīta par vainīgu juridisko dabu. Šis apakšpunkts ir piemērojams uz visām „tiesas” pasludinātajām „notiesāšanām”, kurām ir brīvības atņemšanas raksturs.⁸⁰ Kā atzīts Satversmes tiesas un Senāta judikatūrā, administratīvajam arestam piemīt kriminālsfēras sankcijai raksturīgais sodošais raksturs, līdz ar to šīs sankcijas atbilst krimināllietas sankcijām. Tādējādi administratīvā pārkāpuma lieta, kurā persona ir sodīta ar administratīvo arestu, ir pielīdzināma krimināllietai.⁸¹ Ievērojot iepriekš minēto secināms, ka Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunkts ir piemērojams arī rajonu (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumiem, kurus pieņem saskaņā LAPK 213.pantu. Saskaņā ar Kriminālprocesa⁸² 19.panta pirmo daļu neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr tās vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta šajā likumā noteiktajā kārtībā (nevainīguma prezumpcija). No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka personas vainas atzīšana saskaņā ar likumu nozīmē, ka personas vainas tiek pierādīta un atzīta ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu. Pārsūdzot LAPK 213.panta kārtībā pieņemto rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, kas pēc būtības ir pielīdzināms spriedumam krimināllietā, minētais tiesas nolēmums nestājas likumīgā spēkā. Līdz ar to, pastāvot situācijai, kad, personai pārsūdzot rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu par administratīvā aresta piemērošanu apelācijas kārtībā, viņai nekavējoties tiek piemērots administratīvais arests, tiek ierobežotas personas tiesības uz brīvību, proti, bez likumīgā pamata tiek ierobežota personas brīvība.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autors, secina, ka normatīvais regulējums, kad lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas un apelācijas sūdzības iesniegšana neaptur minētā lēmuma izpildi *prima facie* ir pretrunā ar Satversmes 92. un 94.pantu un Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunktu. Tas nozīmē, ka ir jāvērtē LAPK 317. un 283.panta atbilstība Satversmes 92. un 94.pantam un Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunktam.

⁷⁹ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 13.jūnijs, nr.143/144.

⁸⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas pirmā departamenta lēmums „Par pieņemšanu izskatīšanai”, <http://www.mkparstavis.am.gov.lv/lv/?id=139>.

⁸¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SKA-47/2007; Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106, nepublicēts.

⁸² Kriminālprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 11.maijs, nr.74.

Vērtējot LAPK 283.panta atbilstību Satversmes 94.pantam, pirmkārt ir jākonstatē Satversmē garantēto cilvēka pamattiesību ierobežojums. Saskaņā ar LAPK 283.pantu apelācijas sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma par administratīvo arestu izpildi. Kā jau iepriekš tika atzīts, pirmšķietami šāds regulējums ir pretrunā ar Satversmes 94.pantu. Tādējādi secināms, ka LAPK 283.pants ierobežo Satversmes 94.pantā garantētās tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību.

Satversmes 94.panta pēdējais teikums nosaka, ka nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu. Līdz ar to otrkārt ir jākonstatē, ka tiesību uz brīvību ierobežojums ir noteikts ar likumu. Kā jau iepriekš tika minēts, tiesību uz brīvību ierobežojums ir noteikts ar likumu, proti, ar LAPK.

Zinātniskajā literatūrā ir izteikts viedoklis, kas apšaubā to, ka minētais tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. Kā jau minēts, LAPK 283. pants regulē lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildes apturēšanu saistībā ar tā pārsūdzēšanu vai protestēšanu. Tomēr LAPK ir vēl viens pants, kas satur regulējumu par administratīvā soda izpildi saistībā ar tā pārsūdzēšanu vai noprotēšanu. LAPK 291. panta otrā daļa noteic: ja lēmums par administratīvā soda uzlikšanu pārsūdzēts vai par to iesniegts protests, lēmums jāizpilda pēc sūdzības vai protesta noraidīšanas, izņemot lēmumus par šādiem soda veidiem: 1) brīdinājums, 2) transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana, 3) naudas sods, ko iekasē pārkāpuma izdarīšanas vietā. Tādējādi LAPK 291. pants noteic vispārēju principu, ka sodu, kas ir pārsūdzēts vai noprotēts, var izpildīt tikai pēc sūdzības vai protesta noraidīšanas, paredzot no šā principa izņēmumus, proti, sodus, kurus var izpildīt, neraugoties uz to pārsūdzēšanu vai noprotēšanu. LAPK 291. panta regulējums atšķiras no LAPK 283. panta regulējuma attiecībā uz administratīvā aresta izpildāmību, ja tas ir pārsūdzēts. LAPK 283. pants attiecīgu apturēšanu neparedz, bet atbilstoši LAPK 291. pantam šādu izpildi nevar veikt, ja administratīvais arests ir pārsūdzēts. Tādējādi kolīzija starp LAPK 283. un 291. pantu ir jautājumā par to, vai administratīvo arestu var sākt izpildīt, ja tas ir pārsūdzēts (nevis noprotēts) pirms izpildes uzsākšanas, un vai tā izpildi var turpināt, ja tas tiek pārsūdzēts izpildes laikā. Atbilstoši administratīvo tiesu praksē valdošajam viedoklim, kas balstīts uz LAPK 283. pantu, LAPK 291. panta regulējums šādā aspektā vienkārši netiek ņemts vērā.

Šajā gadījumā ir jāņem vērā, ka administratīvais arests ierobežo personas tiesības uz brīvību, kas aizsargātas ar Satversmes 94. pantu un Konvencijas 5. pantu. Cilvēktiesību ierobežojums ir pieļaujams, ja tas ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā. Konkrētajā gadījumā regulējums ir radies „nejauši”, Satversmes tiesas spriedumam, ar kuru tika atzīta par prettiesisku LAPK norma, kas noteica, ka

rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums administratīvo pārkāpumu lietās nav pārsūdzams,⁸³ izjaucot LAPK normu sistēmu konkrētajā gadījumā. Līdz ar to likumdevējs nav izdarījis apsvērumus par administratīvā aresta izpildi tā pārsūdzēšanas gadījumā. Interpretācija, ka šāda izpilde netiek apturēta, ir radusies tiesu praksē. Līdz ar to var šaubīties, vai administratīvā aresta izpildes neapturēšana tā pārsūdzēšanas gadījumā ir noteikta ar likumu. Brīvības atņemšana „likumā noteiktā kārtībā” Konvencijas 5. panta izpratnē nozīmē ne tikai to, ka brīvības atņemšanai jābūt veiktai saskaņā ar likumā noteikto procedūru un citiem noteikumiem. „Arī likumā noteiktās procedūras interpretācija var padarīt brīvības atņemšanu nelikumīgu.” Tā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2000. gada 31. jūlija sprieduma lietā *Jecius v Lithuania* 59. punktā atzina, ka apstākļi, ka Lietuvas Kriminālprocesa kodeksa norma, uz kuras pamata iesniedzējs bija aizturēts, ir tik neskaidra, ka dažādas valsts institūcijas dažādi tulkoja to saistībā ar iesniedzēja aizturēšanu, ir pietiekams pamats atzīt, ka uz šo normu balstīta aizturēšana nevar tikt uzskatīta par likumīgu konvencijas 5. panta izpratnē. Tātad attiecībā uz LAPK 283. un 291. panta regulējumu par administratīvā aresta izpildāmību, ja tas ir pārsūdzēts, ir acīmredzama pretruna. Satversmes tiesa 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 15. punktā, apskatot jautājumu, ka pamattiesību ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar likumu, ir norādījusi: „Ir jāņem vērā, ka tāds tiesību normu interpretācijas (piemērošanas) rezultāts, kas noved pie Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteikto personas pamattiesību nepamatotas samazināšanas vai ierobežošanas, atzīstams par nepieņemamu. Izvēloties piemērojamo tiesību normu, priekšroka dodama tādai normai, kas spēj garantēt attiecīgo pamattiesību augstāku aizsardzības (nodrošināšanas) pakāpi.” Turklāt saskaņā ar APL 15. panta desmito daļu, izlemjot, kurai no vienāda juridiskā spēka tiesību normām dodama priekšroka, jāņem vērā to objektīvais nozīmīgums kopējā kontekstā, kuru veido šīs tiesību normas, un priekšroka dodama tai tiesību normai, kura regulē demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtisku jautājumu. Norma, kas aizsargā cilvēktiesības - tiesības uz brīvību -, autora ieskatā, ir atzīstama par tādu, kas regulē demokrātiskai sabiedrībai svarīgu jautājumu. Ņemot vērā minēto, pēc autora domām, atzīstams, ka gadījumā, ja lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpilde tā pārsūdzēšanas vai noprotēšanas brīdī vēl nav uzsākta, tad saskaņā ar LAPK 291. panta otro daļu to nevar uzsākt līdz brīdim, kad sūdzība vai protests noraidīts. Bet, ja pārsūdzēšanas brīdī izpilde ir uzsākta, tā jāpārtrauc.⁸⁴

Treškārt ir jākonstatē, ka cilvēktiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis. Saskaņā ar LAPK 1.panta pirmo daļu administratīvo pārkāpumu normatīvā regulējuma uzdevums ir aizsargāt sabiedrisko iekārtu, īpašumu un pilsoņu sociāli ekonomiskās, politiskās un personiskās

⁸³ Satversmes tiesas 2002. gada 20. jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106, publicēts, <http://www.satv.tiesa.gov.lv/> (aplūkots 2008.gada 01.novembrī).

⁸⁴ A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.

tiesības un brīvības, kā arī komersantu, iestāžu un organizāciju tiesības un likumīgās intereses, noteikto pārvaldes kārtību, valsts un sabiedrisko kārtību, nostiprināt likumību, novērst tiesību pārkāpumus, audzināt pilsoņus likumu precīzas un stingras ievērošanas garā, ieaudzināt viņos cieņas pilnu attieksmi pret citu pilsoņu tiesībām, godu un pašcieņu, pret sadzīves noteikumiem, apzinīgu attieksmi pret saviem pienākumiem un atbildību sabiedrības priekšā. Lai nodrošinātu LAPK 1.panta pirmajā daļā paredzēto mērķu sasniegšanu lietvedībā administratīvo pārkāpumu lietās jāpiemēro savlaicīguma princips. Zinātniskajā literatūrā ir norādīts, ka cīņas efektivitāti pret administratīvajiem pārkāpumiem ietekmē savlaicīguma princips. Prakse rāda, ka sods parasti ir efektīvāks, ja to uzliek un izpilda pēc iespējas drīzāk pēc pārkāpuma izdarīšanas. Tāpēc lietvedībā administratīvo pārkāpumu lietās ir noteikti visai īsi termiņi dažādu procesuālu darbību veikšanai. Lietvedība administratīvā pārkāpuma lietā parasti noslēdzās ar lēmuma par soda uzlikšanu izpildi. Tikai tad, ja sods reāli un savlaicīgi ir izpildīts, tas rada nepieciešamo audzinošo efektu.⁸⁵ Turklāt, apskatot vēsturisko regulējumu, atzīmējams, ka sākotnējā LAPK (toreiz - Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Administratīvo pārkāpumu kodekss) 283.panta redakcija attiecībā uz iespēju apturēt administratīvā aresta izpildi ar attiecīgā lēmuma pārsūdzēšanu vai noprotēšanu bija identiska pašreizējai, kas liecina par konsekventu savlaicīguma principa ievērošanu LAPK.

Nemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka tiesību uz brīvību ierobežojums LAPK 283.pantā ir noteikts, lai nodrošinātu LAPK 1.panta pirmajā daļā noteikto administratīvo pārkāpumu normatīvā regulējuma uzdevumu sasniegšanu. Līdz ar to cilvēktiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

Ceturtkārt ir jāizvērtē noteiktā cilvēktiesību ierobežojuma nepieciešamību, proti, ir jāpārbauda, vai tiesību uz brīvību ierobežošana ir samērīga ar leģitīmajiem mērķiem. Kā jau iepriekš tika minēts, Administratīvajā apgabaltiesā ir pārsūdzami LAPK 213.panta kārtībā pieņemtie rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu lēmumi. Prakse rāda, ka lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību apgabaltiesa izskata, kad ir pagājis vairāk kā gads vai pusotrs gads no pārkāpuma izdarīšanas vai konstatēšanas dienas. Tas nozīmē, ka, apturot lēmuma par administratīvo arestu izpildi līdz apelācijas sūdzības izskatīšanai, minētais lēmums tiks izpildīts pēc gada vai pusotra gada pēc pārkāpuma izdarīšanas. Izpildot lēmumu par administratīvā aresta piemērošanu pēc gada, minētā soda audzinošā efektivitāte zaudēt savu jēgu, kas, savukārt, novestu pie tā, ka netiktu sasniegti LAPK 1.panta pirmajā daļā noteiktie mērķi. Jāatzīmē, ka tiesības uz brīvību ir vienas no svarīgākajām cilvēktiesībām, kas izriet no cilvēka dabiskajām tiesībām uz brīvību. Izciešot administratīvo arestu, personai pēc būtības uz noteiktu laiku tiek atņemtas tiesības uz brīvību. Saskaņā ar APL 66.panta otro daļu cilvēktiesību ierobežojums, ja

⁸⁵ I.Bišers, A.Pāže. Administratīvā atbildība. Rīga: „Avots”, 1988.

tas adresātam attiecīgās tiesības pēc būtības atņem, nekādā gadījumā nav samērīgs. APL 13.pants nosaka, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu. Jautājums par to, vai efektīva cīņa pret administratīvajiem pārkāpumiem, kas viennozīmīgi tiek nodrošināta ar administratīvā aresta savlaicīgu izpildi, attaisno personas tiesību uz brīvību būtisku ierobežojumu paliek atklāts un šo jautājumu jāvērtē Satversmes tiesai.

Atgriežoties pie Tieslietu Ministrijas izstrādātajiem Grozījumiem, jāatzīmē, ka šādi grozījumi nodrošinātu, ka tiek novērsta kolīzija starp LAPK 283. un 291. pantu. Tomēr ar LAPK 317. panta izslēgšanu var nepietikt, lai noteiktu, ka administratīvo arestu neizpilda uzreiz pēc pieņemšanas, jo LAPK 291. panta pirmā daļa noteic, ka lēmums par administratīvā soda uzlikšanu ir izpildāms ar pieņemšanas brīdi. Līdz ar to, lai panāktu, ka administratīvais arests ir izpildāms pēc sūdzības noraidīšanas, vai nu tā ir jānoteic LAPK 317. pantā, vai arī ir jāgroza LAPK 291. panta pirmā daļa, mainot vispārīgo noteikumu par lēmuma izpildi administratīvā pārkāpuma lietā.

Likumprojekta 1.pants paredz grozīt LAPK 283. panta pirmo daļu, kas paredz izņēmumu no vispārējās kārtības par lēmuma izpildes apturēšanu, izslēdzot atsauci uz LAPK 31.pantu. Likumprojekta 2.pants paredz izslēgt LAPK 317.pantu. Līdz ar to sūdzības iesniegšana par lēmumu, ar kuru uzlikts administratīvais arests, apturēs šā lēmuma izpildi līdz sūdzības izskatīšanai. Tādējādi personām būs pieejama efektīva tiesiskā aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās, kurās tiek piemērots sods – administratīvais arests, jo arī šāds lēmums tiks izskatīts vispārējā kārtībā.⁸⁶

2008.gada oktobrī Saeimas Juridiskā komisija atbalstīja izskatīšanai trešajā lasījumā likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (turpmāk – Grozījumi). Grozījumi paredz aizstāt LAPK 283. panta pirmajā daļā skaitļus un vārdus „25., 29. (ja lēmums saistīts ar transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu) un 31. pantā” ar skaitļiem un vārdiem „25. un 29. pantā (ja lēmums saistīts ar transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu)”, kā arī izteikt LAPK 317.pantu šādā redakcijā „Lēmumu par administratīvo arestu izpilda, kad termiņš tā pārsūdzēšanai apelācijas kārtībā ir beidzies un lēmums nav pārsūdzēts. Ja sūdzība ir iesniegta, lēmumu izpilda pēc tam, kad lietu izskatījusi apelācijas instances tiesa, ja tā lēmumu nav atcēlusi. Ja apelācijas instances tiesa nolēmumu par administratīvo arestu paziņo saīsinātā formā un pilnu nolēmumu sastāda vēlāk, arestu izpilda pēc nolēmuma paziņošanas saīsinātā formā.”⁸⁷ Tādējādi tiek grozīts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru lēmuma pārsūdzēšana neapturēja piespriedē administratīvā aresta izpildi un tas bija izpildāms nekavējoties. Tai pašā laikā tika

⁸⁶ http://www.tm.gov.lv/lv/projects/?tm_projects_id=68946

⁸⁷ Likumprojekts “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (Nr.591/Lp9). 2008. oktobris.

būtiski grozīti lēmumu pārsūdzēšanas termiņi, izsakot LAPK 281.¹panta pirmo un otro daļu šādā redakcijā „Iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā divdesmit dienu laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, ar kuru pēc būtības izlemts jautājums par personas saukšanu pie administratīvās atbildības, var pārsūdzēt divdesmit dienu laikā, bet lēmumu, ar kuru noteikts administratīvais arests, – piecu dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas, iesniedzot apelācijas sūdzību. Ja lietā tiesnesis pasludina saīsināto lēmumu, pārsūdzēšanas termiņu skaita no pilna lēmuma sastādīšanas dienas.” Turklāt minētais pants ticis papildināts ar ceturto daļu šādā redakcijā „Lietās, kurās rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis pieņēmis lēmumu, ar kuru noteikts administratīvais arests, jautājumu par apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņa ievērošanu vai apelācijas sūdzības termiņa atjaunošanu izlemj apelācijas instances tiesas tiesnesis, izvērtējot apelācijas tiesvedības ierosināšanas pamatu.” Šī tiesību normas dod apelācijas instances referējošām tiesnesim tiesisku iespēju, izlemjot jautājumu par apelācijas tiesvedības ierosināšanu, atjaunot vai pagarināt apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, pieņemt apelācijas sūdzību un ierosināt apelācijas tiesvedību. Tika būtiski grozīti administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu iesniegtās sūdzības un protesta izskatīšanas termiņi, izsakot LAPK 284.pantu šādā redakcijā „Sūdzību vai protestu par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu pilnvarota iestāde izskata mēneša laikā pēc sūdzības vai protesta saņemšanas, bet lietās par satiksmes noteikumu pārkāpumiem – pēc lietas materiālu saņemšanas. Sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu, ar kuru noteikts administratīvais arests, tiesa izskata 15 dienu laikā no dienas, kad ierosināta apelācijas tiesvedība. Sūdzību vai protestu par citu nolēmumu administratīvā pārkāpuma lietā tiesa izskata saprātīgā termiņā.”⁸⁸ Šādi grozījumi LAPK nodrošina gan nevainīguma prezumpcijas un personas tiesību uz brīvību nodrošināšanu, gan iepriekš minētā soda izpildes savlaicīguma principa ievērošanu administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanā. Kā jau tika minēts, Senāts 2006.gada 22.septembra Tieslietu ministrijai adresētajā blakus lēmumā lietā Nr. SKA – 413/2006 norādīja, ka pamatā gadījumā, kad lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību izskata apgabaltiesa, ir pagājis vairāk kā LAPK 294.pantā paredzētais viens mēnesis, līdz ar ko LAPK 294.pantā paredzētā personas pagaidu tiesiskā aizsardzība ir nepietiekama, jo bieži, kad Administratīvā apgabaltiesa izskata lietu, arests jau ir izpildīts un gadījumos, kad stājas spēkā spriedums, ar kuru atcelts rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmums par administratīvā aresta piemērošanu, kaitējuma un zaudējumu atlīdzināšana ir vienīgais atlīdzinājums. Saīsinot apelācijas sūdzības iesniegšanas un izskatīšanas termiņus, Grozījumi atrisina Senāta lēmumā identificēto problēmu.

⁸⁸ Likumprojekts ‘‘Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā’’ (Nr.591/Lp9). 2008. oktobris.

V NODAĻA PAGaidu TIESISKĀ AIZSARDZĪBA UZŅĒMUMU REĢISTRA LIETĀS

Uzņēmumu reģistra darbība ir reglamentēta ir likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”⁸⁹. Atbilstoši likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 1.panta 1.punktam Uzņēmumu reģistra funkcijās, cita starpā, ietilps komersantu un to filiāļu, kooperatīvo sabiedrību, politisko partiju un to apvienību, administratoru, maksātnespējas subjektu, tiesiskās aizsardzības un maksātnespējas procesa norises, biedrību un nodibinājumu, arodbiedrību, masu informācijas līdzekļu, koncesijas līgumu, izšķirošās ietekmes, komercķīlu, laulāto mantisko attiecību un šķīrējtiesu reģistrēšana un attiecīgo reģistru vešana. Likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” preambulā noteikts, ka likumā noteikto tiesību subjektu un juridisko faktu reģistrāciju veic Uzņēmumu reģistra valsts notāri.

Saskaņā ar likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta pirmo daļu, izskatot iesniegtos dokumentus, Uzņēmumu reģistra valsts notārs pārbauda, vai:

- 1) ievērota reģistrācijas piekritība;
- 2) iesniegti visi likumos paredzētie dokumenti, kurus reģistrē (pievieno lietai) vai uz kuru pamata izdara ierakstu Uzņēmumu reģistra žurnālā;
- 3) dokumentiem, kurus reģistrē (pievieno lietai) vai uz kuru pamata izdara ierakstu Uzņēmumu reģistra žurnālā (izņemot gada pārskatus), ir juridisks spēks un vai citas formas prasības atbilst normatīvajiem aktiem, kā arī vai ziņu un noteikumu apjoms un saturs atbilst normatīvajiem aktiem un citiem reģistrācijas lietā esošajiem dokumentiem;
- 4) Uzņēmumu reģistrā nav reģistrēts cits tiesisks šķērslis.

Ja neviens no minētajiem šķēršļiem nav konstatēts, tad saskaņā ar likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta trešās daļas 1.punktu Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņem lēmumu par ieraksta izdarīšanu attiecīgajā reģistrā vai dokumentu pievienošanu lietai. Savukārt, ja tiek konstatēts, ka nav ievērotas likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta pirmās daļas prasības, bet šie trūkumi ir novēršami, tad saskaņā ar likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta trešās daļas 2.punktu Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņem lēmumu par ieraksta izdarīšanas vai dokumentu reģistrācijas (pievienošanas lietai) atlikšanu. Beidzot, ja dokumentos konstatētie trūkumi nav novēršami, iesniegtās ziņas nav reģistrējamas Uzņēmumu reģistrā vai Uzņēmumu reģistram tiek iesniegti nepārprotami pierādījumi, kas apliecina paraksta viltošanas faktu, tad saskaņā ar likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta trešās daļas 3.punktu Uzņēmumu reģistra valsts notārs

⁸⁹ Likums „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”: LR likums. *Ministru kabineta ziņotājs*, 1990. 20.novembris, nr.49.

pieņem lēmumu par atteikumu reģistrēt (pievienot lietai) iesniegtos dokumentus vai izdarīt reģistrācijas ierakstu Uzņēmumu reģistra attiecīgajā reģistrā.

Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumi ir administratīvie akti. Līdz ar to Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumu izdošanas, kā arī apstrīdēšana kārtību regulē APL. Atbilstoši APL 76. un 78.pantam administratīvais akts mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas ir apstrīdams padotības kārtībā augstākā iestādē, savukārt ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem var būt noteikta cita apstrīdēšanas iestāde. Likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 19.pants noteic, ka valsts notāru lēmumi ir apstrīdami Uzņēmumu reģistra galvenajam valsts notāram.

1.1. Valsts notāra lēmuma darbības apturēšana

Kā jau darbā vairāk kārt tika minēts, APL 80.panta pirmajā daļā noteikts, ka iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu aptur tā darbību. Taču likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 19.pantā ir iekļauta speciālā tiesību norma, kas nosaka, ka ne valsts notāra, ne Uzņēmumu reģistra galvenā valsts notāra lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā darbību. Kā norādīts literatūrā, šādā veidā likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 19.panta noteikumi tika papildināti, ņemot vērā APL 80.panta pirmās daļas noteikumus, kā arī Uzņēmumu reģistra darbības specifiku. Tas ļauj izvairīties no gadījumiem, kad kādas lielas akciju sabiedrības viens no akcionāriem (iespējams, kādu konkurējošu sabiedrību pārstāvošs) vai arī kāds no milzīgas dzīvokļu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības biedriem, tikai kādu subjektīvu apstākļu vadīts, iesniedzot iesniegumu par valsts notāra lēmuma apstrīdēšanu, varētu pilnīgi legāli uz ilgu laiku bloķēt attiecīgajai sabiedrībai svarīgu lēmumu reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā. Šāda kavēšanās - piemēram, kad tiek bloķēta attiecīgās sabiedrības pārvaldes institūciju ar pārstāvības tiesībām reģistrācija, var radīt attiecīgajai sabiedrībai neatgriezeniskas sekas.⁹⁰ Šajā situācijā literatūrā ir aprakstītas ļaunprātīgo (*sk. III nodaļu „Pagaidu tiesiska aizsardzība būvniecības lietās”*) trešo personu darbības, kas var būt vērstas uz to, lai panāktu administratīvā akta darbības apturēšanu. Kā zināms, APL 28.pants paredz noteikumus trešo personu dalībai administratīvajā procesā. Saskaņā ar APL 28.panta pirmo daļu par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā. Šā panta ceturtnā daļa nosaka, ka trešajai personai ir iesniedzēja vai pieteicēja procesuālās tiesības ar izņēmumiem, kas noteikti šajā likumā. Tādējādi trešajai personai ir viena no svarīgākajām procesuālajām tiesībām – tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt administratīvos aktus.

⁹⁰ S. Karelis. Par Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumu apstrīdēšanu. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 22.jūlijs, nr. 115 (3063).

Autors nevar pilnībā piekrist iepriekš aprakstītajai pozīcijai par Uzņēmumu reģistra valsts notāru darbības neapturēšanu vairāku apsvērumu dēļ. Pilnīgi iespējams modelēt situāciju un praksē šādi gadījumi ļoti bieži notiek, kad, piemēram, kapitālsabiedrībās tiek pieņemti prettiesiski lēmumi, kas tiek reģistrēti Uzņēmumu reģistra vestajā komercreģistrā un pēc reģistrācijas iegūst spēku attiecībā uz trešajām personām. Kā tas vairākkārt atzīts administratīvo tiesu judikatūrā, likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.pantā noteiktais, ka valsts notāram ir jāpārbauda dokumentu atbilstība likumam, ir ierobežojams atbilstoši Komerclikuma normām par dokumentu saturu. Respektīvi, valsts notārs var pārbaudīt tikai dokumentu formālo atbilstību likuma prasībām. To apstiprina arī likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta otrā daļa, kas paredz, ka Uzņēmuma reģistra kompetencē neietilpst komersanta lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude. Tāpat jāņem vērā arī, ka Uzņēmumu reģistra valsts notāram, pieņemot lēmumu administratīvā procesa ietvaros, ir saistošs Administratīvā procesa likuma 9.pantā ietvertais patvaļas aizlieguma princips: administratīvo aktu var pamatot ar faktiem, kuri ir nepieciešami lēmuma pieņemšanai, un no tiem izrietošiem objektīviem un racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Tas nozīmē: ja likums nosaka konkrētu dokumentu kopumu, kas iesniedzams iestādē, un nosaka, kādām ziņām jābūt ietvertām šajos dokumentos, turklāt vēl īpaši ierobežo iestādes kompetenci faktisko apstākļu izpētē, Uzņēmuma reģistra valsts notārs arī nedrīkst pamatot savu lēmumu uz citiem, papildus ievāktiem faktiem. Ja Uzņēmuma reģistra valsts notārs pēc savas iniciatīvas vāktu likumā neparedzētas ziņas, uz šo ziņu pamata pieņemtais lēmums būtu patvaļīgs.⁹¹ Šai sakara asu kritiku izpelnā vispārējās jurisdikcijas tiesu judikatūra, saskaņā ar kuru no likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta ceturtās daļas izriet, ka, veicot savus pienākumus Uzņēmumu reģistra notārs veic reģistrā iesniegtā dokumenta satura pārbaudi un konstatē tā atbilstību lēmumam vai darījumam, uz kura pamata izdarāmi ieraksti Uzņēmumu reģistrā.⁹² Minētais secinājums ir pretrunā ar atziņu, ka Uzņēmumu reģistrā valsts notārs var pārbaudīt tikai dokumentu formālo atbilstību likuma prasībām un nepamatoti paplašina Uzņēmumu reģistra valsts notāru kompetenci, pārliekot vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē esošo jautājumu izskatīšanu uz Uzņēmumu reģistru, šādi liedzot personām Satversmē paredzētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu Uzņēmumu reģistra valsts notārs, pārliecinoties par dokumentu formālo atbilstību likuma

⁹¹ 2006.gada 15.jūnija Administratīvās apgabaltiesas spriedumu lietā Nr. AA - 06/10, 2006.gada 8.jūnija Administratīvās apgabaltiesas spriedumu lietā Nr. AA56 - 06/12, 2005.gada 16.septembra Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumu lietā Nr. SKA-200, npublicēts.

⁹² 2008.gada 11.septembra Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmums lietā Nr.3-10/754, 2008.gada 18.septembra Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmums lietā Nr.3-10/773, npublicēts.

prasībām, reģistrē izmaiņas sabiedrībā un šādas izmaiņas līdz ar reģistrācijas veikšanu stājas spēkā attiecībā uz trešajām personām. Gadījumā ja šāds notāra lēmums vēlāk tiek apstrīdēts, tā darbība neapturas.

Iedomāsimies situāciju, kad komercreģistrā reģistrētie lēmumi un izmaiņas attiecas uz kapitālsabiedrības pārvaldes institūcijām – valdi, šādā gadījumā atbilstoši normatīvi tiesiskajam regulējumam attiecīgo izmaiņu reģistrācija komercreģistrā dot tiesības kapitālsabiedrības valdei sabiedrības vārdā stāties civiltiesiskajās attiecībās ar citām personām, uzņemoties materiāla rakstura saistības un pienākumus, piemēram, ņemot lielus aizdevumus. Ja vēlāk šādi sabiedrības lēmumi ar kompetentās tiesu instances spriedumu tiks atzīti par prettiesiskiem, bet valdes darbība, kas nodarījusi sabiedrībai un līdz ar to arī sabiedrības dalībniekiem vai akcionāriem ievērojamus mantiskus zaudējumus, izrādīsies ļaunprātīga, tad vienīgais veids kā cietušie sabiedrības dalībnieki vai akcionāri varēs gūt atlīdzību par viņiem nodarītajiem zaudējumiem ir vēršanās tiesā civilprocesuālā kārtībā pret vainīgām personām ar prasības pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu.

Ņemot vērā likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta otrā daļā noteikto, ka Uzņēmuma reģistra kompetencē neietilpst sabiedrības lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude, secināms, ka sākotnēji ir jāizskata jautājums par faktiskajiem apstākļiem vispārējās jurisdikcijas tiesā, bet pēc tam pārbaudāms Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmuma tiesiskums administratīvajā procesā. Tādējādi atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam persona, kuras rīcībā ir nepārprotami pierādījumi, ka attiecīgie sabiedrības lēmumi, kas tika reģistrēti komercreģistrā, tika pieņemti prettiesiski, administratīvā procesa Uzņēmumu reģistrā ietvaros nevar, pamatojoties uz šiem pierādījumiem, apturēt Uzņēmuma reģistra valsts notāra lēmuma, ar kuru šādi lēmumi tika reģistrēti, darbību, jo ne likums „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” ne APL šādu iespēju neparedz. Pēc autora domām šāds tiesiskais regulējums neveicina un vēl jo vairāk liedz privātpersonai pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā, kas norit Uzņēmumu reģistrā, kā rezultātā sabiedrība un tās dalībnieki vai akcionāri var ciest neatgriezeniskus materiālos zaudējumus.

Iepriekš minētie argumenti liecina par to, ka Uzņēmumu reģistra valsts notāriem vai galvenajam valsts notāram, kurš kā jau iepriekš tika minēts ir apelācijas iestāde, apstrīdot valsts notāru lēmumus, būtu piešķirama iespēja lemt pat pieņemtā lēmuma darbības apturēšanu. Līdzīgu mehānismu paredz APL 185.panta piektā daļa, saskaņā ar kuru pieteicējs, kamēr lietas izskatīšana pēc būtības nav pabeigta, var lūgt tiesu, motivējot lūgumu, apturēt administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbību. Lūgumu tiesa izskata 10 dienu laikā. APL nav paredzēts līdzīgs regulējums administratīvajā procesā iestādē, jo saskaņā ar APL iekļauto vispārējo principu, apstrīdot administratīvo aktu augstākā iestādē, tā darbība apturas. Kā jau iepriekš (*sk.*

III nodaļu „Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi būvniecības lietās”) tika minēts, APL teorētiski pieļauj iespēju, kad, apstrīdot administratīvo aktu un augstākai iestādei to atstājot spēkā, administratīvais process iestādē var turpināties vienu gadu vai piecus mēnešus, t.i. gadījumā, ja iestāde pagarinājusi administratīvā akta izdošanas termiņu, pamatojoties uz APL 64.panta otro vai trešo daļu. Pa šo laiku komersants trešo personu ļaunprātīgu darbību dēļ var ciest ievērojamus materiālos zaudējumus, kurus vēlāk būs grūti vai pat neiespējami piedzīt civilprocesuālajā kārtībā. Pēc autora domām norma, kas ļautu Uzņēmumu reģistra valsts notāriem apturēt apstrīdētā administratīvā akta - lēmuma par izmaiņu reģistrāciju attiecīgā reģistrā darbību būtu ieviešama speciālajā tiesību normā, proti, likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”. Šādam pagaidu aizsardzības līdzeklim jābūt atkarīgam no pieteicēja vai administratīvā akta adresāta aktīvas rīcības, motivēti lūdzot attiecīgu iestādi šādu pagaidu aizsardzības līdzekli piemērot. Kā jau iepriekš (sk. III nodaļu „Pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi būvniecības lietās”) tika minēts, atbilstoši Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas dalībvalstīm, Nr. R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību tiesā administratīvajās lietās” pirmajam principam, attiecīgajai personai ir tiesības prasīt kompetentai tiesai veikt provizoriskas aizsardzības pasākumus pirms šā administratīvā akta apstrīdēšanas saskaņā ar pirmo daļu steidzamības gadījumos vai gadījumos, kad pret administratīvu aktu ir iesniegta administratīva sūdzība, kurai pašai par sevi nav atliekoša iedarbība, un par to vēl nav pieņemts nolēmums. Paskaidrojuma rakstā pie iepriekš minētās Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas ir norādīts, ka rekomendācijas pirmā principa otrajā daļā ir paredzēta situācija, kad pirms administratīvā akta apstrīdēšanas tiesā, persona bijusi spiesta iesniegt administratīvu sūdzību, kuras iesniegšanai pašai par sevi nav atliekoša iedarbība, proti, pārvaldes iestādēm nav bijis pilnvaru vai tās nav bijušas gatavas formāli apturēt izpildi, tādējādi nostādot personu, iespējams uz ilgu laiku, situācijā, kad turpina pastāvēt akta izpildes iespēja. Minētās Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas tiesību normas liek secināt, ka gadījumos, kad pirms administratīvā akta pārsūdzēšanas tiesā paredzēta lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība kā tas ir Uzņēmumu reģistra lietās, līdz ar ko privātpersona bijusi spiesta apstrīdēt administratīvo aktu augstākā iestādē un šāda apstrīdēšana neapturēja apstrīdētā administratīvā akta darbību kā tas ir Uzņēmumu reģistra lietās, normatīvajos aktos jāparedz iespēja vērsties Administratīvajā rajona tiesā ar lūgumu apturēt šāda administratīvā akta darbību. Proti, pirmajā gadījumā iestāde, kas izskata attiecīgu apturēšanas lūgumu ir augstākā valsts pārvaldes iestāde, bet otrajā - kompetenta tiesas iestāde. Aprakstītie grozījumi novērstu situāciju, kad prettiesisku izmaiņu reģistrācijas gadījumā privātpersona, gaidot strīda izšķiršanu vispārējās jurisdikcijās tiesā, kas saskaņā ar Komerclikuma⁹³ 217.panta pirmo daļu, pamatojoties uz dalībnieka, valdes, padomes vai

⁹³ Komerclikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 04.maijs, nr.158/160 (2069/2071).

atsevišķa valdes vai padomes locekļa prasību, var atzīt komersanta lēmumu par spēkā neesošu, cieš materiālos zaudējumus.

Pēc autora domām, ņemot vērā, ka lietas par komersanta pieņemto lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ir pakļauti vispārējās jurisdikcijas tiesām, lūgumu par Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumu darbības apturēšanu izskatīšana būtu nododama tām pašām vispārējās jurisdikcijas tiesām.

1.2. Lietvedības apturēšana

Kā jau tika minēts, Uzņēmuma reģistra valsts notārs var pārbaudīt tikai dokumentu formālo atbilstību likuma prasībām un Uzņēmuma reģistra kompetencē neietilpst komersanta lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude. Strīds par sabiedrības lēmuma pieņemšanas faktiskajiem apstākļiem ir risināms civilprocesuālā kārtībā. Praktiski tas nozīmē, ka administratīvais process, kurā tiek apstrīdēts valsts notāra lēmums, kas pamatots ar attiecīgu sabiedrības lēmumu un vērsts uz tā reģistrāciju attiecīgajā reģistrā, un civilprocess, kas ierosināts, sakarā ar prasību par sabiedrības lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu, ir cieši saistīti savā starpā, jo attiecas uz vieniem un tiem pašiem apstākļiem. No lietas iznākuma civilprocesā ir atkarīgs attiecīgā administratīvā procesa iznākums, proti, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa atzīst sabiedrības lēmumu, kas bija Uzņēmuma reģistra veiktās reģistrācijas pamatā, par prettiesisku, tad Uzņēmumu reģistrs atceļ attiecīgu reģistrāciju. Tādējādi, ļoti bieži, lai atrisinātu strīdus par Uzņēmuma reģistra valsts notāra lēmuma pareizību, sākotnēji ir jāizskata jautājums par faktiskajiem apstākļiem vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Praksē personas bieži paralēli ar Uzņēmuma reģistrā noritošo administratīvo procesu, sakarā ar valsts notāra lēmuma apstrīdēšanu, vēršas vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību atzīt par prettiesisku attiecīgu sabiedrības lēmumu. Šajā gadījumā norit divi procesi – administratīvais un civilais faktiski par vienu un to pašu priekšmetu. Tiesiskās stabilitātes, kā arī privātpersonu tiesiskās paļāvības nodrošināšanas nolūkā nav pieļaujama situācija, kad šajos savstarpēji saistītos procesos tiktu pieņemti savstarpēji izslēdzoši nolēmumi, piemēram, kad Uzņēmuma reģistra galvenais valsts notārs, pārbaudot dokumentu formālo atbilstību likuma prasībām, atstāj veikto reģistrāciju spēkā, bet vēlāk vispārējās jurisdikcijas tiesa, izskatot prasību par sabiedrības lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu un pārbaudot šāda lēmuma pieņemšanas faktiskos apstākļus, to atceļ. Aprakstītā situācija tiesiskajā valstī nav pieļaujama.

APL ir iekļautas tiesību normas, kas reglamentē gadījumus, kad tiesai ir pienākums apturēt tiesvedību lietā. Saskaņā ar APL 273.panta 3.punktu tiesa aptur tiesvedību, ja lietas izskatīšana nav iespējama, iekams nav izņemta cita lieta tiesā vai iestādē. Atbilstoši APL

275.panta 3.punktam šādā gadījumā tiesvedību aptur līdz spēkā stājas spriedums vai lēmums attiecīgajā lietā. APL B daļa, kas, cita starpā, regulē administratīvā procesa virzību iestādē nav atrodamas tiesību normas, kas reglamentētu lietvedības apturēšanu administratīvajā procesā iestādē.

Pēc autora domām, ņemot vērā iepriekš aprakstīto Uzņēmuma reģistra izskatāmo lietu ciešo saistību ar privāttiesībām, it sevišķi komerciesībām un lietu par komersantu lēmumu atzīšanu pa spēkā neesošiem pakļautību vispārējās jurisdikcijas tiesām, likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” būtu iekļaujama tiesību norma, kas uzliek par pienākumu Uzņēmuma reģistra valsts notāram apturēt lietvedību, ja lietas izskatīšana nav iespējama, iekams nav izlemta lieta par komersanta lēmuma pieņemšanas faktiskajiem apstākļiem vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Tā kā Uzņēmuma reģistra izskatāmās lietas ir cieši saistītas ar privāttiesībām un administratīvais process, kas norit Uzņēmumu reģistrā saistīts ar vienlaicīgi notiekošo civilprocesu, zināmajos gadījumos kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzeklis Uzņēmumu reģistra lietās var netieši kalpot civilprocesā paredzētais pagaidu aizsardzības līdzeklis – prasības nodrošināšana. Iedomāsimies situāciju, kad sabiedrībā tika panākta prettiesiska lēmuma pieņemšana. Piemēram, pārkāpjot Komerclikumā noteikto sabiedrības dalībnieku sapulces sasaukšanas kārtību, saskaņā ar kuru sabiedrības dalībnieku sapulci ir tiesīga sasaukt sabiedrības valde, padome vai komercreģistra iestāde, tika sasaukta sabiedrības dalībnieku sapulce un tajā tikuši pieņemti lēmumi, kas vēlāk tika reģistrēti komercreģistrā. Taču komercreģistrā iesniegtie dokumenti tika noformēti atbilstoši normatīvo aktu prasībām, līdz ar ko valsts notāram nav pamata ne atteikt reģistrāciju, ne atcelt lēmumu, jo faktisko apstākļu pārbaude neietilpst Uzņēmumu reģistra kompetencē. Aprakstītajā situācijā cietusī persona vēršas vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību atlīdzināt personai nodarītos zaudējumus un atzīt attiecīgu komersanta lēmumu par prettiesisku, jo tikusi pārkāpta lēmuma pieņemšanas kārtība. Saskaņā ar Civilprocesa likuma⁹⁴ 137.panta pirmo daļu, ja ir pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, tiesa vai tiesnesis pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu. Atbilstoši Civilprocesa likuma 138.panta 2.punktam prasības nodrošinājuma līdzeklis ir aizlieguma atzīmes ierakstīšana attiecīgās kustamas mantas reģistrā vai citā publiskā reģistrā. Minētā tiesību normas attiecas arī uz komercreģistru. Līdz ar to persona, vēršoties tiesā, var lūgt tiesu piemērot prasības nodrošinājumu, ierakstot attiecīgu aizlieguma atzīmi komercreģistrā. Ja tiesa apmierina pieteikumu par prasība nodrošināšanu un pieņem lēmumu ierakstīt komercreģistrā attiecīgu aizlieguma atzīmi komercreģistrā, uz kura pamata Uzņēmumu reģistra valsts notārs,

⁹⁴ Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 14.oktobris, nr. 326/330 (1387/1391).

pamatojoties uz likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.panta 3.punktu, kas nosaka, ka, lai nodrošinātu savu funkciju izpildi, Uzņēmumu reģistrs reģistrē kompetentu iestāžu vai amatpersonu lēmumus un rīkojumus, ar kuriem piemērots nodrošinājuma līdzeklis, reģistrē komersanta lietā piemēroto nodrošinājuma līdzekli. Turklāt likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” nav noteikts, kas notiek, ja nodrošinājuma līdzeklis piemērots lietā, kurā iesniegts iesniegums par Uzņēmuma reģistrā valsts notāra lēmuma apstrīdēšanu. Šādā gadījumā likumā jābūt paredzētam galvenā valsts notāra tiesībām apturēt lietvedību līdz vispārējās jurisdikcijas tiesas sprieduma stāšanās spēkā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, civilprocesā paredzētais pagaidu aizsardzības līdzeklis – prasības nodrošināšana ir netieši piemērojams Uzņēmumu reģistra lietās, par ko liecina Civilprocesa likuma 138.panta 2.punkts un likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.panta 3.punkts un, kas vēl reiz pierāda, ka Uzņēmumu reģistra lietas ir cieši saistītas privāttiesībām. Ņemot vērā minēto, secināms, ka speciālajā tiesību normā - likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” jāveic grozījumi, ieviešot tiesību normu, kas paredz kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekli Uzņēmumu reģistra lietās - civilprocesuālo prasības nodrošināšanu.

KOPSAVILKUMS

Maģistra darbā ietvertā pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādus secinājumus un priekšlikumus, kas attiecas uz pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā iestādē.

1. Attiecībā uz jautājumu par pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā būvniecības lietās autors nonācis pie šādiem secinājumiem.

1.1. Trešās personas darbībās, kas izpaužas kā nepamatota iesnieguma vai pieteikuma par būvatļaujas atcelšanu iesniegšana tiesā vai iestādē, kas vērstas uz to, lai panāktu būvatļaujas darbības apturēšanu, var konstatēt ļauno nolūku Latvijas Republikas Civillikuma normu izpratnē.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ir nepieciešams papildināt Tieslietu ministrijas sagatavotajā likumprojektā „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” ietvertā 191.¹panta pirmās daļas 2. punktu ar šādu vārdkopu: „vai tiesa konstatē pieteicēja ļauno nolūku, vēršoties ar attiecīgu pieteikumu tiesā”. Ļaunā nolūka jēdziens šādā gadījumā būtu interpretējams atbilstoši civiltiesību normām. Šādi grozījumi novērstu situāciju kad nepamatotu pieteikumu gadījumā būvju īpašniekam tiek nodarīti materiālie zaudējumi sakarā ar būvniecības procesa apturēšanu.

1.2. APL neparedz administratīvā akta adresāta tiesības prasīt administratīvā akta darbības atjaunošanu iestādē. Saskaņā ar Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas dalībvalstīm, Nr. R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību tiesā administratīvajās lietās” pirmā principa otro daļu ja personai, apstrīdot administratīvo aktu augstākā iestādē, tā darbība neapturas, privātpersonai ir tiesības vērsties tiesā un lūgt administratīvā akta darbības apturēšanu. Iepriekš aprakstītais princips būtu attiecināms arī uz labvēlīgā administratīvā akta, tai skaitā būvatļaujas adresāta tiesībām lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību pirms tiesā ticis iesniegt pieteikums par apstrīdētā administratīvā akta atcelšanu. Lai sašaurinātu šādu lūgumu skaitu, būtu lietderīgi atrunāt, ka tiesības iesniegt tiesā lūgumu par labvēlīgā administratīvā akta atjaunošanu tā adresātam rodas gadījumā, ja apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšana augstākā iestādē saskaņā ar APL 64.pantu tiek pagarināta.

1.3. Kā vēl vienu alternatīvu pagaidu tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai labvēlīgā administratīvā akta adresātam iestādē APL var paredzēt tiesības minētajām personām vērsties augstākā iestādē, kas izskata apstrīdēšanas iesniegumu, ar lūgumu atjaunot apstrīdētā labvēlīgā administratīvā akta darbību pēc analogijas ar APL 185.panta otro daļu, kas šādas tiesības administratīvajā procesā tiesā paredz labvēlīgo administratīvo aktu adresātiem.

1.4. Pašvaldības pienākums būvniecības administratīvajā procesā ir nodrošināt kaimiņu subjektīvo tiesību un tiesisko interešu aizsardzību tiktāl, ciktāl to paredz publisko tiesību normas. Tāpēc būvatļaujas apstrīdēšanu, kas ir visbiežākais iesnieguma pamats būvniecības lietās,

administratīvajā procesā nevar balstīt uz privāttiesiska rakstura aizskārumu. Kā iebildumu pamatojumu var izmantot tikai tās publisko tiesību normas, kuru mērķis ir kaimiņu aizsardzība. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka pašvaldības augstākai iestādei, saņemot kaimiņa iesniegumu par nelikumīgu būvniecību un lemjot par iesnieguma izskatīšanu pēc būtības un administratīvās lietas, sakarā ar apstrīdēšanas iesniegumu ierosināšanu, iespēju robežās jāizvērtē, pirmkārt, vai kaimiņu subjektīvo tiesību un tiesisko interešu aizsardzību paredz publisko tiesību normas, otrkārt, vai šīs tiesības un tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt būtiski aizskartas un treškārt, vai prasījums balstīts uz tiesību normām, kuru mērķis ir kaimiņu aizsardzība. Līdz ar to būtu loģiski veikt grozījumus normatīvajos aktos, kas nosaka būvatļaujas darbības apturēšanu un noteikt, ka būvatļaujas darbība apturas no lietas ierosināšanas dienas, nevis no apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanas dienas augstākā iestādē.

1.5. Kā līdzeklis kaimiņu negodīgo darbību ierobežojumam varētu kalpot kaimiņu iesaistīšana būvniecības administratīvajā procesā tā agrīnajā stadijā. Latvijā plašāku informāciju par iecerēto būvniecību var iegūt tajā būvniecības procesa stadijā, kad notiek projektēšanas izejas datu piešķiršana būvniecības ierosinātajam. Kaimiņu tiesību aizsardzības nolūkos pašvaldībai būtu jāuzņemas pienākums izejas datus nodot kaimiņiem vērtēšanai apkopotā veidā, lai gan šādu apkopoto izejas datu kompleksu izvērtēšanu un akceptēšanu pašvaldībā neparedz ne Būvniecības likums, ne Vispārīgie būvnoteikumi, piešķirot kaimiņiem trešās personas statusu un līdz ar to arī tiesības šos datus apstrīdēt un pārsūdzēt.

1.6. Lai sabiedriskā organizācija administratīvajā procesā iestādē tiktu uzskatīta par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi atbilstoši APL 29.pantam, jābūt zināmai un tieši nosauktai personai, kuras aizstāvībai apstrīdēšanas iesniegums iesniegts, kā otrs priekšnoteikums sabiedriskās organizācijas atzīšanai par personas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, ja jautājums ir saistīts ar sabiedriskās organizācijas mērķiem un uzdevumiem un biedru tiesību aizstāvēšanai iestāde vi tiesā jābūt paredzētai statūtos.

2. Attiecībā uz jautājumu par pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās autors nonācis pie šādiem secinājumiem.

2.1. Administratīvo pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par soda uzlikšanu atbilstoši LAPK 213.pantam pieņēmis rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis nav piemērojama ne administratīvā akta darbības apturēšana, ne pagaidu noregulējums. Kā tas vairākkārt atzīts gan nacionālo administratīvo tiesu, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, administratīvo pārkāpumu lietas, kurā lēmumu par soda uzlikšanu pieņem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis ir uzskatāmas par „mazām krimināllietām”, tāpēc šajās lietās uz procesa dalībniekiem nevar tikt attiecinātas garantijas, kas paredzētas APL, tieši otrādi minētajās lietās ir piemērojamas garantijas, kas paredzētas normatīvajos aktos, kas reglamentē kriminālprocesu. Zinātniskajā literatūrā izteiktais

arguments, ka rajona (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumu pārsūdzības kārtība administratīvo tiesu sistēmā dod pamatu uzskatīt, ka uz šiem tiesnešu lēmumiem attiecas APL procesuālās normas par administratīvajiem aktiem uzskatāms par nepamatotu, jo pirmkārt saskaņā ar Saeimas Juridiskā komisijas atbalstīto likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” abu kategoriju administratīvo pārkāpumu lietas nodotas vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē un otrkārt pagaidu noregulējums administratīvo pārkāpumu lietās nav piemērojams, jo administratīvo pārkāpumu lietās pieņemtie lēmumu, tai skaita LAPK 213.panta kārtībā pieņemtie rajona (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumi, attiecas uz sodīšanu un sodu kā pagaidu noregulējumu nevar uzlikt.

2.2. Administratīvo pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par soda uzlikšanu pieņem valsts pārvaldes iestāde vai amatpersona, APL 185.panta piektā daļa, kas nosaka pieteicēja tiesības lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību, ir piemērojama, jo minētajās lietās tiek pārsūdzēts administratīvais akts – lēmums par administratīvā soda uzlikšanu.

2.3. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunkts, saskaņā ar kuru nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot gadījumu, ja kāda persona tiek likumīgi ieslodzīta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata ir piemērojams arī rajonu (pilsētas) tiesas tiesnešu lēmumiem, kurus pieņem saskaņā LAPK 213.pantu. Tādējādi secina, ka normatīvais regulējums, kad lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas un apelācijas sūdzības iesniegšana neaptur minētā lēmuma izpildi *prima facie* ir pretrunā ar Satversmes 92. un 94.pantu un Konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunktu.

2.4. Ņemot vērā kolīziju starp LAPK 283. un 291.pantu, secināms, ka likumdevējs nav izdarījis apsvērumus par administratīvā aresta izpildi tā pārsūdzēšanas gadījumā. Interpretācija, ka šāda izpilde netiek apturēta, ir radusies tiesu praksē. Līdz ar to var šaubīties, vai administratīvā aresta izpildes neapturēšana tā pārsūdzēšanas gadījumā ir noteikta ar likumu. Brīvības atņemšana „likumā noteiktā kārtībā” Konvencijas 5. panta izpratnē nozīmē ne tikai to, ka brīvības atņemšanai jābūt veiktai saskaņā ar likumā noteikto procedūru un citiem noteikumiem. „Arī likumā noteiktās procedūras interpretācija var padarīt brīvības atņemšanu nelikumīgu.” Līdz ar to, pamatojoties uz iepriekš minēto, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas judikatūru un APL 15. panta desmito daļu secināms, ka gadījumā, ja lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpilde tā pārsūdzēšanas vai noprotēšanas brīdī vēl nav uzsākta, tad saskaņā ar LAPK 291. panta otro daļu to nevar uzsākt līdz brīdim, kad sūdzība vai protests noraidīts, bet, ja pārsūdzēšanas brīdī izpilde ir uzsākta, tā jāpārtrauc.

2.5. 2008.gada oktobrī Saeimas Juridiskā komisija atbalstīja izskatīšanai trešajā lasījumā likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kas stāsies spēkā

2009.gada 01.janvārī. Minētie grozījumi izslēdza tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru lēmuma pārsūdzēšana neapturēja piespriedtā administratīvā aresta izpildi un tas bija izpildāms nekavējoties un tika būtiski saīsināti termiņi, kuros apelācijas instances tiesai ir jāizskata sūdzības par lēmumiem, ar kuriem uzlikts administratīvais arests. Šādi grozījumi LAPK nodrošina gan nevainīguma prezumpcijas un personas tiesību uz brīvību nodrošināšanu, gan soda izpildes savlaicīguma principa ievērošanu administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanā.

3. Attiecībā uz jautājumu par pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā Uzņēmumu reģistra lietās autors nonācis pie šādiem secinājumiem.

3.1. Ņemot vērā likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8.panta otrā daļā noteikto, ka Uzņēmuma reģistra kompetencē neietilpst sabiedrības lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude, līdz ar ko sākotnēji ir jāizskata jautājums par faktiskajiem apstākļiem vispārējās jurisdikcijas tiesā, bet pēc tam pārbaudāms Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmuma tiesiskums administratīvajā procesā, Uzņēmumu reģistra galvenajam valsts notāram vai vispārējās jurisdikcijas tiesām, būtu piešķirama iespēja lemt par pieņemtā Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmuma darbības apturēšanu, kamēr nav pārbaudīti sabiedrības lēmuma faktiskie apstākļi vispārējās jurisdikcijas tiesā. Attiecīga norma būtu ieviešama likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” un šādam pagaidu aizsardzības līdzeklim jābūt atkarīgam no trešās personas vai administratīvā akta adresāta aktīvas rīcības, motivēti lūdzot Uzņēmuma reģistra valsts notāru vai vispārējās jurisdikcijas tiesu šādu pagaidu aizsardzības līdzekli piemērot.

3.2. Ņemot vērā Uzņēmuma reģistra izskatāmo lietu ciešo saistību ar privāttiesībām, it sevišķi komercietībām un lietu par komersantu lēmumu atzīšanu pa spēkā neesošiem pakļautību vispārējās jurisdikcijas tiesām, likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” būtu iekļaujama tiesību norma, kas uzliek par pienākumu Uzņēmuma reģistra valsts notāram apturēt lietvedību, ja lietas izskatīšana nav iespējama, iekams nav izlemta lieta par komersanta lēmuma pieņemšanas faktiskajiem apstākļiem vispārējās jurisdikcijas tiesā.

3.3. Civilprocesā paredzētais pagaidu aizsardzības līdzeklis – prasības nodrošināšana ir netieši piemērojams Uzņēmumu reģistra lietās, par ko liecina Civilprocesa likuma 138.panta 2.punkts un likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4.panta 3.punkts. Līdz ar to speciālajā tiesību normā - likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” jāveic grozījumi, ieviešot tiesību normu, kas paredz kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekli Uzņēmumu reģistra lietās - civilprocesuālo prasības nodrošināšanu.

ANOTĀCIJA

Maģistra darba izpētes objekts ir pagaidu tiesiskā aizsardzība un pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā, it sevišķi pagaidu tiesiskā aizsardzība un pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā būvniecības lietās, administratīvo pārkāpumu lietās un Uzņēmumu reģistra lietās.

Maģistra darba mērķis ir identificēt problēmas, kas attiecas personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā iestādē, piedāvāt grozījumus normatīvi tiesiskajā regulējumā, kas veicinātu personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā šādās administratīvo lietu kategorijās – būvniecības lietās, administratīvo pārkāpumu lietās un Uzņēmumu reģistra lietās, identificēt minētajās administratīvo lietu kategorijās piemērojamos pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kā arī piedāvāt spēkā esošo tiesību normu interpretāciju, kas veicinātu personu pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā.

Maģistra darbā tiek analizēti šādi jautājumi, kas saistīti pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvajā procesā iestādē būvniecības, administratīvo pārkāpumu un Uzņēmumu reģistra lietās: būvatļaujas darbības apturēšana, Trešo personu tiesības un to ierobežojumi būvniecības lietās, pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi administratīvo pārkāpumu lietās, APL regulējuma piemērošana administratīvo pārkāpumu lietās, lēmuma par administratīvo arestu izpildes atlikšana un apturēšana, valsts notāra lēmuma darbības apturēšana un lietvedības apturēšana Uzņēmumu reģistra lietās.

Pieminēšu svarīgākos secinājumus pie kuriem nonācis autors pētījuma rezultātā. Analizējot pagaidu tiesisko aizsardzību būvniecības lietās, autors nonācis pie šādiem secinājumiem. Būvatļaujas adresātam jābūt paredzētām tiesībām lūgt tiesu vai augstāko iestādi atjaunot administratīvā akta darbību pirms tiesā ticis iesniegt pieteikums par apstrīdētā administratīvā akta atcelšanu. Analizējot pagaidu tiesisko aizsardzību administratīvo pārkāpumu lietās, autors nonācis pie šādiem secinājumiem. Administratīvo pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par soda uzlikšanu atbilstoši LAPK 213.pantam pieņēmis rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis nav piemērojama ne administratīvā akta darbības apturēšana, ne pagaidu noregulējums. Tādējādi secina, ka normatīvais regulējums, kad lēmumu par administratīvo arestu izpilda nekavējoties pēc tā pieņemšanas un apelācijas sūdzības iesniegšana neaptur minētā lēmuma izpildi *prima facie* ir pretrunā ar Satversmes 92. un 94.pantu un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.panta pirmās daļas „a” apakšpunktu. Analizējot pagaidu tiesisko aizsardzību Uzņēmumu reģistra lietās, autors nonācis pie šādiem secinājumiem. Uzņēmumu reģistra galvenajam valsts notāram vai vispārējās jurisdikcijas tiesām, būtu piešķirama iespēja lemt par pieņemtā Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmuma darbības apturēšanu, kamēr nav pārbaudīti sabiedrības lēmuma faktiskie apstākļi vispārējās jurisdikcijas tiesā. Likumā „Par

Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” jāveic grozījumi, ieviešot tiesību normu, kas paredz kā pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekli Uzņēmumu reģistra lietās - civilprocesuālo prasības nodrošināšanu.

ABSTRACT

The Master Paper provides a research on provisional measures of legal protection in an administrative legal action, provisional legal protection and provisional measures of legal protection in an administrative legal action in construction issues, cases of administrative offences and in matters of the Enterprise Register in particular.

The aim of the Master Paper is to identify problems related to the provisional legal protection of persons in an administrative legal action in institutions, offer amendments in the normative legal regulation that would promote provisional legal protection of persons in administrative legal actions in the following categories of the administrative cases – construction cases, cases of administrative offences and cases of the Enterprise Register, identify applicable provisional legal protection measures in the categories of the administrative cases mentioned above, and also offer the interpretation of the effective legal regulations that would enable provisional legal protection in an administrative case.

The Master Paper provides the analysis of the following issues related to the provisional legal protection in an administrative legal action in institutions in the cases of construction, administrative offences and Enterprise Register: suspension of the building licence, the rights of the third parties and the infringement of these rights in construction cases, provisional legal protection measures in the cases of administrative offences, application of Law on Administrative Offences regulation in the cases of administrative offences, suspension and halting of the ruling on the execution of an administrative arrest, suspension of the implementation of a resolution of a state notary and the suspension of record-keeping in the cases of the Enterprise Register.

The following most relevant conclusions gained in the process of the research are to be mentioned. On analysing provisional legal protection in construction cases, the author concluded the following: the beneficiary of the building licence must be provided rights to appeal the court or the highest institution for the restoration of the implementation of the administrative legal act before an application on the cancellation of the litigated administrative legal act has been presented. On analysing provisional legal protection in the cases of administrative offences, the author concluded the following: in the cases of administrative offences, in which the ruling on the infliction of penalty was made by a judge of a regional (municipal) court in compliance with the clause 213 of Code of Administrative Offences of Latvia, nor suspension of an administrative legal act neither provisional regulation can be applied. Therefore the conclusion is that a standard regulation when a ruling on the administrative arrest is executed immediately after it has been made, and the appeal does not suspend the prima facie execution of the ruling mentioned above, is in conflict with the clauses 92 and 94 of the Constitution and the subclause “a” of the first part

of the clause 5 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. On analyzing provisional legal protection in the Enterprise Register cases, the author concluded the following: the principal state notary of the Enterprise Register or general jurisdiction courts must be conferred a right to make rulings on the suspension of the activity of the ruling made by the state notary of the Enterprise Register, until the actual conditions of the organization's ruling are verified at the general jurisdiction court. The amendments to the Law on the Enterprise Register of the Republic of Latvia should be made to introduce legal regulations providing for an bringing a suit as provisional legal preventive means in the Enterprise Register cases.

АННОТАЦИЯ

Предметом изучения магистерской работы является временная правовая защита и временные меры правовой защиты в административном процессе, особенно временная правовая защита и временные меры правовой защиты в административном процессе в делах о строительстве, делах об административных нарушениях и в делах Регистра Предприятий.

Цель магистерской работы распознать проблемы, относящиеся к временной правовой защите лиц в административном процессе в учреждении, предложить изменения в нормативно-правовом положении, которые поспособствуют временной правовой защите лиц в административном процессе в следующих категориях дел – делах о строительстве, делах об административных нарушениях и в делах Регистра Предприятий, идентифицировать временные меры правовой защиты для использования в упомянутых категориях административных дел, а также предложить интерпретацию настоящих правовых норм, который поспособствовали бы временной правовой защите лиц в административном процессе.

В магистерской работе рассматриваются следующие вопросы, связанные с временной правовой защитой в административном процессе в учреждении в делах о строительстве, делах об административных нарушениях и в делах Регистра Предприятий: для приостановления действия разрешения о строительстве, права третьих лиц и их ограничение в делах о строительстве временные меры правовой защиты в делах об административных нарушениях, применение норм Закона об административном процессе в делах об административных нарушениях, отсрочка и приостановление исполнения решения об административном аресте, приостановление действия решения государственного нотариуса и приостановление делопроизводства в делах Регистра Предприятий.

В результате исследования предмета бали выявлены следующие заключения. В результате анализа временной правовой защиты в делах о строительстве главными заключениями были следующие: для получателя разрешения о строительстве должно быть предусмотрено право прошения суда или вышей инстанции о возобновлении действия административного акта до предъявления суду заявления об отмене оспариваемого административного акта. В результате анализа временной правовой защиты в делах об административных нарушениях главными заключениями были следующие: в делах об административных нарушениях, в которых решение о взыскании штрафа в соответствии с 213 статьёй Кодекса административных нарушений Латвии принято судьёй районного (городского) суда, не применимо не приостановление действия

административного акта, не временные нормативы. Поэтому вывод такой, что нормативный акт, когда решение об административном аресте исполняется незамедлительно после его принятия, и подача апелляции не приостанавливает исполнения вышеупомянутого решения *prima facie*, противоречит 92 и 94 статьям Конституции и подпункту „a” первой части 5 статьи Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод. В результате анализа временной правовой защиты в делах Регистра Предприятий главными заключениями были следующие: главному государственному нотариусу Регистра Предприятий или судам общей юрисдикции необходимо присвоить возможность решать о приостановлении действия решения, принятого главным государственным нотариусом Регистра Предприятий, пока не проверены фактические обстоятельства компании в суде общей юрисдикции. В законе „О Регистре Предприятий Латвийской Республики” необходимы поправки, то есть необходимо ввести правовую норму, предусматривающую обеспечение гражданского процессуального прошения как временные меры правовой защиты в делах Регистра Предприятий.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006.12.septembris.
2. A.Pauniņš. Pagaidu noregulējums administratīvajā procesā. *Jurista Vārds*. 2006. 10.okotbris.
3. A.Pauniņš. Pagaidu aizsardzības līdzekļu savstarpēja nošķiršana. *Jurista Vārds*. 2006. 14.novembris.
4. I.Mieze. Administratīvā procesa likuma grozījumi pieņemti. *Jurista vārds*, 2006.14.novembris.
5. K. Torgāns, A. Grūtps, K. Balodis, G. Višņakova, S. Petrovičs, E. Kalniņš, A. Bitāns.: *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri Saistību tiesības (1401. – 2400.p.) Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā*. Rīga: 2000.
6. I. Čepāne, S. Statkus. Būvniecības procesā pieņemto lēmumu pārsūdzēšana un būvniecības kontroles mehānismu uzlabošana. *Likums un Tiesības* 7. sējums Nr.10 (74). 2005. oktobris.
7. I. Krampuža. Trešo personu tiesisko interešu aizstāvība būvniecības procesā Vēsturiskais aspekts. *Jurista Vārds*. 2008. 7.oktobris.
8. R. Vīduša. Būvniecības procesa specifika pasaulē un Latvijā. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.7 (59). 2004. jūlijs.
9. R. Vīduša. Būvprojekta sagatavošanas posmā identificējamās administratīvā procesa problēmas pašvaldībās. *Likums un Tiesības* 6. sējums Nr.8 (60). 2004. augusts.
10. I. Čepāne, S. Statkus. Pašvaldības teritorijas plānojums kā nekustamā īpašuma tiesību aprobežojums. *Jurista vārds*. 2005. 25.janvāris.
11. A.Dreimanis. Pagaidu aizsardzība administratīvo pārkāpumu lietās. *Jurista vārds*. 2007. 24.jūlijs.
12. I.Bišers, A.Pāže. Administratīvā atbildība. Rīga: „Avots”, 1988.
13. S. Karelis. Par Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumu apstrīdēšanu. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 22.jūlijs, nr. 115 (3063).

Normatīvie akti

1. Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14.novembris, nr.164.
2. Būvniecības likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 30.augusts, nr. 414.

3. Grozījumi Būvniecības likumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 24. marts, nr.49.
4. Civillikums: LR likums. *Ministru kabineta ziņotājs*, 1937. 1993., nr.1.
5. 1989.gada 13.septembra Eiropas Ministru Padomes rekomendācija dalībvalstīm Nr.R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību administratīvajās lietās”.
6. Paskaidrojuma raksts pie1989.gada 13.septembra Eiropas Ministru Padomes rekomendācijas dalībvalstīm Nr.R (89)8 „Par pagaidu aizsardzību administratīvajās lietās”.
7. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1993. 1.jūlijs, nr. 43.
8. Likums „Par vides aizsardzību”: LR likums. *MK ziņotājs*, 1991. 29.augusts, nr.33.
9. Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi: MK noteikumi nr.309. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5.septembris, nr.218.
10. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. 1984. 7.decembris.
11. Likumprojekts “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” (Nr.591/Lp9). 2008. oktobris.
12. Likumprojekts „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” anotācija; TManot_150107_LAPK.
13. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 13.jūnijs, nr.143/144.
14. Kriminālprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 11.maijs, nr.74.
15. Likums „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”: LR likums. *Ministru kabineta ziņotājs*, 1990. 20.novembris, nr.49.
16. Komerclikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 04.maijs, nr.158/160 (2069/2071).
17. Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 14.oktobris, nr. 326/330 (1387/1391).

Tiesu prakse

1. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr. SKA-413/2006.
2. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr. SA-2.
3. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 27.augusta lēmums lietā Nr. SKA-495/2007.
4. Satversmes tiesas spriedums lietā nr.2004-16-01 Par Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmās daļas un otrās daļas par valsts nodevas samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam.

5. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255.
6. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-190.
7. 2006.gada 10.jūlija Administratīvās apgabaltiesas lēmums lietā Nr. AA 296 – 06/2.
8. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004.gada 5.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-234.
9. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-0010-06.
10. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 26.septembra lēmums lietā Nr. SKA-0541-06.
11. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 1865-06/11.
12. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2075-06/11.
13. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2119-06/10.
14. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.143/AA 2244-06/11.
15. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 25.okotbra lēmums lietā Nr.143/AA 2757-06/11.
16. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.septembra blakus lēmums lietā Nr. SKA-413/2006.
17. Eiropas Cilvēktiesību tiesas pirmā departamenta lēmums „Par pieņemšanu izskatīšanai”.
18. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 22.februāra spriedums lietā Nr. SKA-47/2007.
19. Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106.
20. 2006.gada 15.jūnija Administratīvās apgabaltiesas spriedumu lietā Nr. AA - 06/10.
21. 2006.gada 8.jūnija Administratīvās apgabaltiesas spriedumu lietā Nr. AA56 - 06/12.
22. 2005.gada 16.septembra Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumu lietā Nr. SKA-200.

23. 2008.gada 11.septembra Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmums lietā Nr.3-10/754.
24. 2008.gada 18.septembra Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmums lietā Nr.3-10/773.